

Merja Tolvanen

Petra Turunen

”SIINÄ ONKIN VÄNKÄ TILANNE”
Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten
muutosprosessi Mikkelissä

Opinnäytetyö

Sosionomi

Sosiaalialan koulutusohjelma

2020

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tekijä/Tekijät	Tutkintonimike	Aika
Merja Tolvanen, Petra Turunen	Sosionomi (AMK)	Lokakuu 2020
Opinnäytetyön nimi		57 sivua 4 liitesivua
"Siinä onkin vänkä tilanne". Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten muutosprosessi Mikkelissä.		
Toimeksiantaja		
Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä		
Ohjaaja		
Jari Huotari		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella ja kehittää ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessia Mikkelissä. Tarve kehittämiseen tuli Essoten alkuarvointitiimin työntekijöiltä. Nykyinen ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi toteutetaan aikuissosiaalityössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli muuttaa prosessia selkeämmäksi ja toimivammaksi sekä toteutumaan perhesosiaalityön palveluyksikön alkuarvointitiimissä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluilla, koska haluttiin saada prosessissa mukana olevien työntekijöiden kokemuksia nykyisestä prosessista ja sen toimivuudesta sekä muutostarpeista. Aineistonkeruun menetelmänä haastateltiin viittä aikuissosiaalityön ja alkuarvioinnin työntekijää sekä kolmea esimiestä.</p> <p>Tutkimustuloksista ilmeni, että haastateltavilla oli muutoshalukkuutta siirtää ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi aikuissosiaalityöstä alkuarvointitiimiin. Keskeisimpinä haasteina nykyisessä prosessissa oli haastateltavien mielestä sen toimimattomuus, jäykkyys, hitaus ja ettei prosessia selkeästi johda kukaan. Vahvuuksia nykyisessä prosessissa haastateltavien mielestä oli hyvin vähän tai ei ollenkaan. Monialaisen yhteistyön tarve ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessissa tuli esiin kaikissa haastatteluissa.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että työntekijöillä oli yhtenäinen mielipide siitä, että prosessia pitää muuttaa. Tutkimuksen perusteella ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi tulisi käsitellä alkuarvointitiimissä, koska siellä on osaamista ja tietoa lapsiperheiden palveluista ja kykyä arvioida perheiden kokonaistilannetta. Jatkossakin tarvitaan monialaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Muutos tulee näkymään siinä, että prosessi nopeutuu ja asiakkaat tulevat saamaan tarvitsemansa tuen ja palvelut oikea-aikaisesti. Kun ilmoitus käsitellään siellä, mihin se ensimmäisenä tulee, prosessi on selkeä ja sitä johdetaan yhdestä paikasta.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella tehtiin uusi prosessikuvaus, joka on tarkoitus jakaa yhteistyötahojen käyttöön kirjallisessa muodossa.</p>		
Asiasanat		
Ennakollinen lastensuojeluilmoitus, aikuissosiaalityö, prosessi, monialainen yhteistyö		

Authors Merja Tolvanen, Petra Turunen	Degree Bachelor of Social Services	Time October 2020
Thesis title "That is a funky situation". Process of prior child protection notifications in Mikkeli		57 pages 4 pages of appendices
Commissioned by The South Savo Social and Health Care Authority (Essote)		
Supervisor Jari Huotari		
Abstract <p>The aim of this thesis was to examine and develop the process of prior child protection notifications in Mikkeli. The need for development came from the staff of the initial evaluation team in family and social services. The current process of prior child protection notifications is handled in adult social work, and the purpose of the thesis was to make the process clearer and more functional, and to implement it in family and social services.</p> <p>This thesis was done by qualitative research with interviews used to gather the experiences of the employees involved in the process. As a data collection method, five employees and three supervisors were interviewed.</p> <p>The results of this study showed the interviewed employees were willing to change the process of prior child protection notifications from adult social work to family and social services. The main challenges were the inoperability, rigidity, slowness of the current process and the fact no one is clearly leading the process. The interviewed saw very little or no strength in the current process.</p> <p>As a conclusion, there was a clear summary among the employees that the process needed to be changed. Based on this study, the process of prior child protection notifications should be handled in the initial child protection evaluation team as they have the required knowledge about the services and the skills needed in evaluating the situation of the families.</p> <p>Cross-sectoral cooperation between different actors is still needed to give the best help to the customers. The change in the process will be reflected in the fact that the process will be faster, and customers will receive the support and services they need in time to give the most help. When a notification is processed and handled where it first comes it will be more efficient to the families to get help, they need.</p> <p>Based on the research results, a new process description has been made. It is intended to be available to the partners in electronic and maybe also in written form.</p>		
Keywords Prior child protection notifications, adult social work, process, multidisciplinary cooperation		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELU	8
2.1	Alkuarviointi	10
2.2	Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	11
3	AIKUISSOSIAALITYÖ	13
4	MONIALAINEN YHTEISTYÖ	15
4.1	Essoten HALSO-vastaanotto	18
4.2	Essoten riippuvuusvastaanotto	19
4.3	Essoten pikkulapsivastaanotto.....	19
5	ENNAKOLLISEN LASTENSUOJELUILMOITUKSEN OHJE MIKKELISSÄ.....	20
6	KEHITTÄMISTYÖN OSALLISTUJAT, KOHDE JA HYÖDYNSAAJAT	22
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	22
7.1	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset	23
7.2	Opinnäytetyön aikataulutus.....	24
7.3	Aineiston keruu	25
7.4	Litterointi luokittelu ja analysointi	28
8	TULOKSET.....	30
8.1	Tämänhetkisen prosessin haasteet	31
8.2	Nykyisen prosessin vahvuudet	34
8.3	Prosessin kehittäminen, toiveet ja kehitysideat.....	35
8.4	Mitä tapahtuu, kun prosessi toimii tai ei toimi?.....	36
8.5	Onko päätöksentekoprosessi selkeä ja kuka johtaa prosessia?	39
8.6	Yhteistyön toimiminen ja kehittäminen eri toimijoiden välillä.....	40
8.7	Voiko prosessi muuttua siten, että se toteutuisi perhe- ja sosiaalipalveluissa ja ketkä siitä voisivat käytännössä olla päättämässä?	41
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	42
9.1	Nykyinen prosessi.....	44

9.2 Uusi prosessi	46
10 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	49
11 POHDINTA	52
LÄHTEET	54
LIITTEET	

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Teemahaastattelukysymykset

Liite 3. Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessi

Liite 4. Ennakollinen lastensuojeluilmoitusprosessi alkuarviointiin

1 JOHDANTO

Lastensuojelulain 25 c § mukaan ennakkollinen lastensuojeluilmoitus tehdään ennen kuin lapsi on syntynyt, mikäli on ”perusteltua syytä epäillä, että lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.” Ennakollinen lastensuojeluilmoitus kuuluu lastensuojelulakiin (417/2007), vaikka lastensuojelun asiakkuus voi alkaa vasta lapsen syntymän jälkeen. Sitä ennen tapahtuvat asiakkuudet ja päätökset kuuluvat sosiaalihuoltolain piiriin (Sosiaalihuoltolaki 1301/ 2014).

Opinnäytetyön aiheena on ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi Mikkelissä ja se on kehittämistyö. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan vain ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin käsittelyn muutosta Essoten aikuissosiaalityöstä perhesosiaalityön palveluyksikköön. Me opinnäytetyöntekijät työskentelemme Mikkelissä, Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymän (Essote) lastensuojelun tehostetussa perhetyössä perhetyöntekijöinä. Asiakkainamme on myös raskaana olevia äitejä, joista joku viranomaisen on tehnyt ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen.

Essote on sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä Etelä-Savossa. Se tuottaa Mikkelin, Juvan, Kangasniemen, Hirvensalmen, Mäntyharjun, Pertunmaan ja Puumalan sosiaali- ja terveystaloudet sekä erikoissairaanhoidon. Essote tuottaa myös Pieksämäen sekä Joroisten erikoissairaanhoidon palvelut. Essote toimii myös opetussairaalana. (Essote, 2020.)

Tarve ja pyyntö prosessin tarkastelulle tuli Mikkelin alkuarvioinnintimiltä, joka on osa Essoten perhe- ja sosiaalipalveluita. Alkuarviointitimi hoitaa sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenottopyynnöt, lastensuojeluilmoitukset, lastensuojelun virka-ajan päivystyksen sekä alkuarvioinnin. Keskusteltuamme ennen opinnäytetyön aloittamista myös aikuissosiaalityön työntekijöiden kanssa ilmeni, että myös he ovat miettineet ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyprosessin paikkaa. Esimiehet olivat tehneet ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen etenemisestä ohjeen, mutta työntekijät eivät kokeneet sen olevan käytännössä riittävän selkeä.

Prosessin epäselvyys ja vakiintumattomuus voi tuoda tilanteen, ettei perheelle tarpeellinen palvelu kohdennu oikea-aikaisesti ja oikeanlaisena. Toisinaan prosessi on pitkittynyt sen vuoksi, ettei ilmoitus ole kulkenut oikeaan paikkaan. Perhetyön näkökulmasta katsottuna perheet ohjautuvat perhetyön työskentelyyn toisinaan melko myöhäisessä vaiheessa, jolloin raskausajan työskentely jää puuttumaan tai liian lyhyeksi. Kun työntekijöiden roolit ja oma tehtävä prosessissa eivät ole selvillä, voi tuen saaminen perheeseen viivästyä, eikä varhaiseen vuorovaikutustyöskentelyyn ja kiintymyssuhdetyöskentelyyn perhetyössä saada tukea oikea-aikaisesti.

Asiakkaan etua ajatellen, on suuri merkitys sillä, kuinka palveluprosessit etenevät ja, että palvelua saa oikeaan aikaan ja oikeanlaisena. Sosiaalialalla palveluprosessien eteneminen tarkoituksenmukaisesti, sujuvasti ja joutuisasti, tuo säästöjä mm., kun vältetään huostaanotolta. Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten määrä Mikkelissä on melko pieni, esimerkiksi vuonna 2019 niitä tehtiin 13 kappaletta. Asiakasryhmä on pieni, mutta tärkeä ja merkityksellinen syntymättömän lapsen ja hänen vanhempiansa hyvinvoinnin ja turvallisen tulevaisuuden kannalta.

Kehittämistyön tarkoituksena on luoda malli ja konkreettinen esite ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista. Esite jaetaan alkuarvioinnin, aikuis-sosiaalityön, pikkulapsivastaanoton, HALSO-vastaanoton, neuvolan, riippuvuusvastaanoton, aikuispsykiatrian vastaanoton ja maahanmuuttotoimiston henkilökunnan käyttöön. Kun prosessi on kuvattu ja roolit mietitty sekä velvollisuudet kirjattu, on prosessia helpompi esitellä myös tuen tarpeessa olevalle perheelle.

Teoriaosuudessa on keskitytty perusteltuihin ja selkeästi asiaan liittyviin käsitteisiin ja tietoon, kuten Kauranen ym. (2006) ja Mäkinen (2005) teoksissaan ohjaavat tiedontarpeen määrittelystä. Tutkimuksessa ja opinnäytetöissä on tärkeä löytää olennainen ja jättää pois sellaiset asiaa sivuavat tutkimukset, joilla on vähän kosketuspintaa omaan tutkimukseen (Kauranen ym. 2006, 27–28; Mäkinen 2005, 62–63).

Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat ennakkollinen lastensuojeluilmoitus, aikuissosiaalityö, alkuarviointi ja monialainen yhteistyö. Aiempaa tutkimusta ennakkollisista lastensuojeluilmoituksista on melko vähän, koska ennakkollinen lastensuojeluilmoitus lisättiin lastensuojelulakiin vasta vuonna 2010. Kansainvälisiä tutkimuksia tästä aiheesta ei ole tehty, koska ennakkollinen lastensuojeluilmoitus on suomalaisen lainsäädännön ja sosiaalijärjestelmän toimintakäytäntö.

2 LASTENSUOJELU

Lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta puhutaan silloin, kun lapsi ja hänen perheensä ovat asiakkaina lastensuojelussa. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat kaikki avohuollon tukitoimet, lapsen sijoitus kiireellisesti, huostaanotto, sijaishuollon järjestäminen sekä jälkihuolto. Asiakkaalle laaditaan aina asiakassuunnitelma. Kunnalla on velvollisuus järjestää myös ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun se on lapsen tai nuoren hyvinvoinnin kannalta välttämätöntä mutta lapsi tai nuori ei tarvitse lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on perheen tukeminen kunnan muissa palveluissa. (THL 2020.)

Lastensuojelua voidaan luonnehtia siten, että se on lapsen kasvun, kehityksen ja terveyden turvaamista sekä lapsen elämää vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelutarvetta aiheuttavat taustalla olevat monenlaiset kriisit perheen elämässä sekä poikkeukselliset olot, jotka aiheuttavat niin vaativia tilanteita, että perhe tarvitsee ulkopuolista apua. Myös kriisit ja muutokset parisuhteessa sekä vanhempien elämässä voivat lisätä tarvetta erityisesti suojella lasta. Lastensuojelu voi olla lyhytaikaista tai toistuvasti kriisiytyvässä perheessä koko lapsuus ajan kestävää tukea. (Bardy 2011, 41.)

Lastensuojelu toimii käytännön työnä yhteiskunnan ja perheen rajapinnalla. Perheen vastuuta ja yksityisyyttä kunnioitetaan, mutta lasten kaltoinkohteluun puututaan sekä lapsen etu turvataan, vaikka asianomaiset sitä vastustaisivatkin. Lastensuojelun kenttä on hyvin laaja ja prosessia johtaa aina sosiaalityöntekijä alusta loppuun saakka. Sosionomien rooli on merkittävä lastensuojelun

käytännön työssä. Sosionomit toimivat yhteistyössä vanhempien kanssa tukena arjen toiminnoissa, auttajana, hoivaajana, rajojen asetaajana, aikuisen mallina ja tunteiden vastaanottajana. (Bardy 2011, 42–43.)

Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kasvuolot poikkeavat väestön lasten keskimääräisistä oloista muun muassa siten, että väestöstä suurin osa lapsista asuu kahden vanhemman perheessä, kun taas lastensuojeluun päätyvä lapsi asuu useimmiten toisen vanhemman luona tai uusperheessä. Lastensuojelun asiakkuuteen päätyvien lasten arjessa on monenlaista muutosta perherakenteissa, kasvuympäristössä, varallisuudessa ja asuinpaikassa. Lapsille merkitykselliset ihmissuhteet katkeilevat, perhe elää köyhyysrajan alapuolella ja vanhemmat saattavat olla työttömiä. (Heino 2011, 61–63.)

Lastensuojeluilmoituksen tekee yleisimmin viranomainen tai palveluntuottaja, joka työskentelee perheen kanssa. Ilmoituksen voi tehdä myös joku perheen ulkopuolinen henkilö. Perheenjäsenistä tyypillisimmin ilmoituksen tekijänä on perheen äiti. Eettisistä sekä lakiin perustuvista syistä lastensuojelun asiakkaiden perhetausta tietoja tai asiakkuuden syitä ei koota rekistereihin eikä tilastoida. Kuitenkin tutkimusten valossa tiedetään, että lastensuojelun asiakkuuden taustalla avohuollossa on samoja syitä kuin huostaanotettujen lasten kohdalla. Yksi suurimmaksi nouseva syy on vanhempien jaksamattomuus. Lisäksi riittämättömäksi arvioitu vanhemmuus, osaamattomuus ja avuttomuus olivat myös perheen sisäisten ristiriitojen kanssa merkittäviä syitä asiakkuuden syntymiseen. Myös vanhempien mielenterveysongelmat sekä päihteiden käyttö aiheuttivat tarvetta lapsen suojeluun. (Heino 2011, 63–65.)

Tutkimusten mukaan lastensuojelussa voidaan puhua ongelmien kompleksisuudesta sekä arvioinnin ja työskentelyn monimutkaisuudesta. Gümüşcü ym. (2020) ja Kotisaaren (2018) mukaan sosiaalityöntekijät joutuvat työskentelemään monimutkaisten ongelmien kanssa, jotka lisäksi ovat vuorovaikutteisia perheiden, organisaatioiden ja itse prosessien kanssa. Sosiaalityöntekijöiden odotetaan tekevän perusteellisia arviointeja määrittäessään lapsen tarpeita suhteessa vanhempien kykyyn vastata niihin. Erityisesti silloin, kun on kyse monimutkaisista ns. ilkeistä ongelmista, kuten lasten kaltoinkohtelusta tai lasten hyväksikäytöstä tai niiden riskistä, arviointi on vaativaa ja sosiaalityöntekijän on osattava priorisoida toimenpiteet ja päätöksenteko. Lastensuojelussa

joudutaan miettimään lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita sekä, mihin asioihin on puututtava ensimmäisenä. (Gümüscü ym. 2020, 257–259; Kotisaari 2018, 10–11.)

2.1 Alkuarviointi

Lastensuojelun alkuarvioinnilla tarkoitetaan mahdollisen lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa tehtävää arviointityötä, jossa pyritään selvittämään ja ymmärtämään perheen ongelmia, voimavaroja sekä tarpeita kokonaisvaltaisesti ja toteuttamaan palvelut asiakkaan tarpeen mukaisesti. Lasten tilanne on alkuarviointiin ryhdyttäessä yleensä vakava. (Hietämäki 2015, 45.)

Lastensuojelulain uudistuksen jälkeen monissa kunnissa perustettiin erillinen arviointitiimi lastensuojelutarpeen arvioimista varten. Lain myötä syntyi uusi työskentelytapa sekä määritetyt aikarajat selvitysten tekemisiin. Viranomaisilla on seitsemän arkipäivää aikaa selvittää ja tehdä päätös siitä, aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvitys. Mikäli selvitystyö aloitetaan, sen tulee valmistua kolmen kuukauden sisällä asian vireille tulosta. Lastensuojelutarpeen arviointiin perustettavien yksiköiden tarvetta perusteltiin sillä, että lastensuojelulain haasteisiin voidaan vastata paremmin ja, että selvitykset olisivat laadukkaampia ja mahdollistaisivat asiakkaiden yhdenvertaisuuden. (Kivelä 2016, 1–2.)

Mikkelissä alkuarviointi tehdään perhesosiaalityön palveluyksikössä. Alkuarviointitiimiin kuuluu sekä sosiaalityöntekijöitä että ohjaajia. Perhesosiaalityö toimii Perhetalolla samassa yksiosassa kuin lastensuojelun avohuolto, joten yhteistyö on sujuvaa ja työntekijät tuntevat toisensa. Samassa talossa toimii myös HALSO-vastaanotto, neuvola ja pikkulapsivastaanotto, mikä helpottaa moniammatillisen yhteistyön tekemistä.

Lapsen tilanteen ja tuentarpeen arviointityö on välttämätöntä, jotta lastensuojelussa voidaan tehdä lasta koskevia päätöksiä. Asiakkuuden alussa arvioinnin merkitys korostuu, sillä lapsen tuen tarpeen ja tilanteen huolellinen arviointi alkuvaiheessa on perusta tulevalle työskentelylle. Arvioinnin tarkoitus on selvittää, alkaako asiakkuus lastensuojelussa, päättyykö se vai siirtyykö lapsi muihin sosiaalihuollon palveluihin. Perusteellinen arvio ohjaa lapsen oikeuden tukipalveluiden piiriin. (Kivelä 2016, 4.)

Kun lastensuojelutarpeen selvitystä tehdään, käydään läpi olosuhteita, joissa lapsi kasvaa sekä lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaavien aikuisten osalta sitä, ovatko he kykeneviä huolehtimaan lapsen kasvatuksesta vai tarvitaanko tueksi lastensuojelun toimenpiteitä. Lastensuojelutarpeen arvioinnissa turvataan lapsen etu ja se on intensiivistä ja vaikuttavaakin sosiaalityötä, sillä joskus jo selvityksen tekemisen prosessi on tukitoimi perheelle. Lastensuojelutarpeen arvion teko on vaativa ja aikaa vievä prosessi, jossa lapsella on oikeus laadukkaaseen ja lapsilähtöiseen arvioon. Siinä tuen tarpeet arvioidaan lapsen näkökulmasta. (Tonttila 2014, 7.)

Lastensuojelutarpeen arvioinnista tehdään kirjallinen yhteenveto, joka liitetään asiakkuutta jatkavaan tai sen päättävään päätökseen. Se on koottu ja analysoitu materiaali, joka sisältää selvityksen aikana kerättyä tietoa sekä antaa kokonaiskuvan perheen tilanteesta. Yhteenvedossa tuodaan selkeästi esiin lapsen tarpeet, mahdollisen asiakkuuden peruste sekä sosiaalityöntekijän näkemys tilanteesta. Se on siis työntekijän ammatillinen arvio, josta käy ilmi lapsen arki ja tuentarpeet siinä sekä perusteet asiakkuuden jatkamiseen tai päättämiseen. (Tonttila 2014, 7–8.)

2.2 Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään silloin, kun ilmoitusvelvollisella on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulisi tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen. Tällainen tilanne voi muodostua esimerkiksi silloin, jos ilmoittajalla on lähes varmaa tietoa mm. syntyvän lapsen äidin päihdeongelmasta, vakavasta mielenterveysongelmasta, muutoin erityisen tuen tarpeesta tai tulevasta vapausrangaistuksesta. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä, vaikka perhe olisi jo lastensuojelun asiakkuudessa. (Lastensuojelulaki 25 c §; THL 2020.)

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus luo sosiaalitoimelle toimintavelvoitteen selvittää raskaana olevan tuen tarpeet. Jo tässä vaiheessa lastensuojelun työntekijät voidaan ottaa mukaan selvitykseen, jos on todennäköistä, että syntyvä

lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia. Kunnalla on velvollisuus järjestää riittävä tuki, hoito ja kuntoutus ja sosiaalitoimen työntekijät suunnittelevat ne yhdessä tulevien vanhempien kanssa. (THL 2020.)

Mikäli päihteitä käyttävä raskaana oleva henkilö itse hakee apua sosiaalipalveluista, hänellä on subjektiivinen oikeus saada sosiaalihuoltolain 24. §:n mukaan välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat palvelut. Myös terveydenhuoltolaissa on sama sääntely palvelun saamiseksi. Tällöin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö arvioi palvelut ja henkilölle voidaan tarjota esimerkiksi ensikodin palveluita. Sosiaalihuoltolain lähtökohtana on asiakkaan oma hakeutumien palveluihin ja hän voi palveluihin hakeutuessaan antaa suostumuksen ammattihenkilölle olla yhteydessä sosiaalihuoltoon, jotta hänen palveluntarpeensa arvioidaan. Mikäli asiakas ei anna lupaa yhteydenottoon ja työntekijä arvioi, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun palveluita välittömästi syntymän jälkeen, on työntekijän tehtävä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. (Hämeen-Anttila 2017, 223–224.)

Lastensuojelulaissa ei määritellä, mikä kunnan sosiaalitoimen yksikkö käsittelee ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset ja kunnat voivatkin päättää itse niiden käsittelypaikasta (Saarinen 2015, 3). Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyn tallentamispaikkaa ei ole myöskään lastensuojelulaissa määritelty. Tietosuojavaltuutetun kannanotossa mainitaan, että ne voidaan tallentaa omaan erilliseen ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten rekisteriin tai samaan rekisteriin kuin lastensuojeluilmoitukset ja pyynnöt lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (Tietosuojavaltuutettu 2010.)

Weck-Näsen (2010) Helsingissä tekemän tutkimuksen mukaan ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten syykoodeja voivat olla vanhemman päihteiden käyttö, mielenterveys- ja päihdeongelmat, perheväkivalta tai sen uhka, sosiaalihuollon tarpeen selvitys, sosiaaliset ongelmat, perheen ristiriidat tai vakava väsymys. Äideillä voi olla edellä mainittujen ongelmien lisäksi muita riskitekijöitä, kuten työttömyyttä, asunnottomuutta ja ravitsemuksen heikkoutta, joilla on vaikutusta äidin ja sikiön terveyteen ja hyvinvointiin (Andersson 2019, 118).

Moni edellä mainituista odotusajan riskitekijöistä vaikuttaa äidin kykyyn käsitellä raskautta mielentasolla. Viime vuosina on tehty paljon hyvää tutkimusta

raskausajan työskentelyn hyödyistä ja merkityksestä vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen vahvistamiseksi ja turvallisen vuorovaikutussuhteen luomiseksi. Raskausajan työskentelyllä voidaan tutkimusten mukaan ennaltaehkäistä tehokkaasti ylisukupolvisten ongelmien siirtymistä. (Ahlqvist-Björkroth ym. 2019.)

Esimerkiksi päihdeongelmaisten raskaana olevien äitien kuntouttamisella ja hoidolla on sekä yhteiskunnallista, että taloudellisesta merkitystä. Tutkimusten mukaan on arvioitu, että vuosittain syntyvistä n. 55 000 lapsesta noin kuusi prosenttia syntyy päihderiippuvaisille äideille. Jos kuntouttaminen ei onnistu tai jätetään tekemättä, on huostaanotto usein todennäköinen. Vauvan huostaanotto maksaa 60 000–90 000 euroa vuodessa, mikä tarkoittaa täysi-ikäisyyteen mennessä 1,6 miljoonaa euroa, jos lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Äidille kuntouttamatta jättäminen voi merkitä syrjäytymistä työelämästä, millä on myös huomattavat taloudelliset merkitykset. (Andersson 2019, 117–118.)

Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tulee Mikkelissä vuosittain vain muutamia, joten yksittäiselle sosiaalityöntekijälle niitä voi tulla harvoin. Vuonna 2019 ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehtiin 13 kpl ja vuonna 2020 tammi-heinäkuussa niitä oli tehty 3 kpl (Viистерä 2020). Vuonna 2019 koko Suomessa ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehtiin 2253 kpl, mikä on 245 kpl (12,2 %) enemmän kuin vuonna 2018. Etelä-Savon alueella tehtiin vuonna 2019 ennakollisia lastensuojeluilmoituksia 47 kpl, kun vuonna 2018 niitä tehtiin 23 kpl. Kokonaisuutena ilmoitusten määrä Suomessa koski 4,9 % kaikista elävänä syntyneistä lapsista, joita vuonna 2019 Suomessa syntyi 45 613. (Tilastoraportti 28/2020, 17–18). Muhosen (2017, 25) mukaan ennakollisten lastensuojeluilmoitusten määrä on valtakunnallisesti kasvanut, kun uuteen lastensuojelulakiin 13.4.2007/417 tuli vuonna 2010 muutoksena ennakollinen lastensuojeluilmoitus.

3 AIKUISSOSIAALITYÖ

Aikuissosiaalityö on osa sosiaalipalveluita, joka voidaan määritellä monialaiseksi ja jatkuvasti muotoutuvaksi toiminnaksi. Aikuissosiaalityö käsitetään

yleisimmin sosiaalitoimistoissa tehtäväksi työksi ja sen painopiste on aikuisväestön ja työikäisten kysymyksissä. Lastensuojelun sosiaalityö ei kuulu aikuis-sosiaalityöhön. Aikuissosiaalityöhön liitetään suunnitelmallinen työote, tilanearvioinnit, asiakkaalle asetetut muutostavoitteet sekä niihin kuuluvat väli-neet. Asiakkaan ongelmiin pyritään löytämään yksilölliset ratkaisut, joita ovat mm. kuntouttava työtoiminta, toimeentulotukityö ja päihdetyö. Palveluiden avulla edistetään perheen tai yksilön sosiaalista toimintakykyä. (Karjalainen 2017, 247–249; Essote 2020.)

Sosiaalipalvelut tarkoittavat palveluita, joiden tarkoituksena on edistää ja yllä-pitää asiakkaiden toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osal-lisuutta. Palveluiden järjestäminen on kuntien tai kuntayhtymien vastuulla, ja kunnilla on myös tiedotusvelvollisuus palveluista asukkaille. Aikuissosiaali-työssä keskeinen laki on sosiaalihuoltolaki (1301/2014), johon liittyvät lisäksi monet muut sosiaalialan erityislainsäädännöt, kuten päihdehuoltolaki (41/1986), toimeentulotukilaki (1412/1997, 1202/2007) sekä laki kuntou-tuksen asiakasyhteistyöstä (497/2003). Käytännössä aikuissosiaalityön asiak-kaita ovat ne, jotka eivät sovi muihin palvelujärjestelmiin tai ovat siirtyneet sieltä pois. Aikuissosiaalityössä kohdataan asiakkaiden hyvin laaja-alaisia on-gelmia, kuten toimeentulo vaikeuksia, asunnottomuutta, riippuvuuksia, väkival-taa ja elämänhallintaan liittyviä asioita. (Taina & Kotiranta 2014, 184–186.)

Aikuissosiaalityössä sosiaalihuollon asiakkuus alkaa, kun asiakas itse ottaa yhteyttä palvelutarpeensa arvioimiseksi tai sosiaalihuollon työntekijä on saa-nut tietää henkilön tarvitsevan sosiaalipalveluita ja alkaa käsitellä hakemusta tai järjestää sosiaalipalveluita. Tällöin yleensä tehdään sosiaalihuoltolain 36. §:n mukainen palvelutarpeenarvointi, jossa kartoitetaan asiakkaan tarvitsemat palvelut yhteistyössä asiakkaan ja mahdollisesti muiden asiaan liittyvien viran-omaisten kanssa, mikäli sen ei arvioida olevan ilmeisen tarpeetonta. Kiireellis-ten palveluiden tarve selvitetään välittömästi, mutta muuten se on tehtävä il-man aiheetonta viivytystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 103–109.)

Sosiaalipalveluissa tarvitaan kokonaisvaltaista ajattelutapaa, kun pyritään ym-märtämään ihmisen muuttunutta elämäntilannetta. Tärkeänä johtolankana on seurata ajatusta siitä, että työntekijä ei määrittele asiakkaan parasta, vaan asiakas otetaan vahvana vaikuttajana mukaan prosessiin, jolloin osallisuuden

on mahdollista toteutua ja sitoutuminen työskentelyyn on todennäköisempää. (Helminen & Sukula-Ruusunen 2017, 47–48.)

Raskausaikainen työskentely tapahtuu esimerkiksi päihdeäitien kanssa aikuis-sosiaalityössä ja terveydenhuollon palveluissa. Työntekijöiden tehtävänä on kertoa asiakkaille päihteettömyyttä tukevista tai muista palveluista ja hoito-vaihtoehtoista sekä seuraamuksista, jos päihteitä käyttävä nainen jatkaa päihteiden käyttöä raskaudesta huolimatta. Tällöin tehdään ennakkollinen lastensuojeluilmoitus ja asia kirjataan aikuissosiaalityön kirjausjärjestelmiin. (Muhonen 2017, 22–23.)

Sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmän rakenne on hajanainen ja se rakentuu useista organisaatioista, jotka tarjoavat vain oman tehtävän mukaista palvelua. Asiakas voi saada palveluita useasta eri organisaatiosta, jolloin palvelurakenne jää pirstaleiseksi ja syntyy moniasiakkuutta palvelujärjestelmissä niiden keskustellessa huonosti keskenään. Kun palveluja ei saa samasta paikasta, se voi aiheuttaa kokemuksen, että työntekijä ei näe asiakkaan tilannetta kokonaisuutena. Vaikka palvelut tulisivatkin yhdestä organisaatiosta, ne eivät jäsenny minkään kokonaisen prosessin osiksi asiakkaan mielessä ja hän kokee jäävänsä vaille tukea uudessa elämäntilanteessa. (Juhila 2018, 167–168.)

4 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

Moniammatillinen yhteistyö sekä monitoimijaisuus on ollut viime aikoina paljon esillä lastensuojelun palveluiden kehittämisessä. Kehitystyön taustalla monialaisuus arvioinnissa on nähty tärkeänä, sillä se auttaa tunnistamaan ja ehkäisemään lapsen kehityksen riskejä. Monialaiseen yhteistyöhön liittyy myös haasteita, jolloin kokonaisvaltaisen tiedon rakentaminen saattaa jäädä ammattilaisten näkemykseksi ja lapsi voi jäädä tilanteessa sivustaseuraajaksi. Haasteena voi olla myös se, että vanhempia ja lasta koskeva tieto marginalisoituu. (Petrelius ym. 2016, 12.)

Haasteita monialaiseen yhteistyöhön tuo myös se, että asiakkaiden ongelmat ulottuvat usein monelle eri elämän osa-alueelle sekä yhteistyön käynnistyminen voi olla hidasta. Tiedon yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi on haasta-

vaa, kun verkosto on suuri. Yhteisymmärrys sekä näkemykset lapsen ja perheen parhaaksi koetuista toimenpiteistä saattavat olla eriäviä, jolloin ennakointi ratkaisujen vaikuttavuudesta saattaa olla hankalaa. Myös työnjako ja työntekijöiden vastuut sekä roolit saattavat jäädä puhumatta auki ja tieto yhdenlaiseksi ammatillisten näkemysten palapeliksi, jossa yhteisen tiedon tuottama synteesi saattaa jäädä syntymättä. Tämä saattaa hankaloittaa johtopäätösten ja sellaisen toimintasuunnitelman tekemistä, joka aidosti auttaisi lasta haastavassa elämäntilanteessa. (Petrelius ym. 2016, 12.)

Kun monialainen yhteistyö toimii, mahdollistaa se ammattilaisten näkemysten yhteensovittamisen, yhdessä tekemisen ja oppimisen sekä avoimen dialogin prosessin, jossa keskeisinä asioina ovat luottamus, yhteistyö ja osallisuus. Se mahdollistaa sen, että jokainen voi jakaa oman tietonsa ja osaamisensa sillä tavalla, että kaikkien ymmärrys yhteisestä asiasta syvenee ja päästään yhteisesti toteuttamaan lapsikeskeistä ja moniammatillista sekä kokonaisvaltaista lapsen ja perheen tuen tarpeen arviointia. (Petrelius ym. 2016, 12–13.)

Monialainen yhteistyö on avainasemassa ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen onnistuneessa prosessissa. Laadukkaat, perheen näkökulmasta toimivat ja oikeaan aikaan saatavat palvelut tukevat hyvinvointia lapsiperheissä. Kun yhteistyö palvelunantajien välillä toimii ja työskentely on tavoitteellista, kohdistuvat voimavarat perheitä parhaalla mahdollisella tavalla tukeviksi. (Halme ym. 2014, 17.)

Monialaisen yhteistyön tarve lapsiperheille suunnatuissa palveluissa on yleensä selvää työntekijöille. Keskeistä moniammatillisen työn tekemisessä on ottaa huomioon se, että yhteisistä tavoitteista, vastuista, menettelyistä ja palveluista sovitaan perhelähtöisesti palvelukokonaisuudessa. Vaikka eri palveluilla olisikin erilainen toimintalogiikka, täytyy yhteisyys löytää perheen tavoitteista ja tarpeista, jotka eivät koskaan ole sektorikohtaisia. (Halme ym. 2014, 20.)

Monialaisessa yhteistyössä ja aikuisten palveluissa on tärkeää huomioida aina lapsen tarpeet. Viranomaisten velvollisuus on järjestää välttämättömät palvelut raskaana olevalle naiselle ja hänen perheelleen sekä erityisesti suojella synty-

vää lasta. Lisäksi tulee ottaa huomioon ihmisarvoon liittyvä oikeus osallisuuteen, vaikuttamiseen sekä päätöksentekoon koskien omaa elämää ja asioita. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää yhteistyön laatuun, jolloin kumppanuus ja sitä kautta sitoutuminen olisi hyvällä tasolla. (Halme ym. 2014, 20–22.)

Forbes ja Lyon (2006) ovat tutkineet Skotlannissa moniammatillista yhteistyötä raskaana olevien päihdeäitien auttamisessa. Tutkimuksessa tuli selvästi esiin, että päihdeitä käyttävien äitien auttamiseksi ja riskitekijöiden vähentämiseksi moniammatillinen yhteistyö on paras käytäntö. Päihdeiden käyttö raskausaikana lisää synnytysongelmien riskiä sekä vaarantaa äidin ja lapsen terveyttä. Useimmilla päihdeitä käyttävillä äideillä on lisäksi monia muita ongelmia, kuten köyhyyttä, sosiaalista syrjäytymistä sekä muita terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ongelmia, joiden selvittämiseen tarvitaan eri viranomaisten yhteistyötä. (Forbes & Lyon 2006, 284–285.)

Opinnäytetyötämme varten olemme kyselleet eri sektoreiden toimijoilta kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä. Aikuissosiaalityössä tunnistettiin haasteellisena vuosi sitten muuttunut tilanne, jossa lastensuojelupalvelut ja aikuissosiaalityö toimivat fyysisesti eri paikassa. Lisäksi haasteena tuotiin esiin ns. sokkona toimiminen, sillä sosiaalityöntekijät eivät näe toistensa kirjauksia ja näin ollen kokonaisuus jää hahmottamatta ja ohuimmillaan asiakkaan kertomuksen varaan.

Alkuarvioinnista saimme tietoa, että ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessi ei ole ongelmaton. Esimerkkinä siitä kerrottiin, ettei prosessi ole kaikilla tiedossa ja sen takia työntekijä saattaa alkaa hoitaa asiaa, joka ei omaan työtehtävään kuulu. Tämä viivästyttää perheen asian hoitamista oikeassa palvelussa. Neuvolapalveluista nousi esiin se, ettei ilmoittajaa aina kutsuta palavereihin ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen ja perheen avunsaantiprosessi jää neuvolassa asiakkaan antaman tiedon varaan.

HALSO-, riippuvuus- ja pikkulapsivastaanotot sekä aikuispsykiatrian vastaanotto ovat neuvolan lisäksi paikkoja, jotka kohtaavat raskaana olevia äitejä. Näissä paikoissa työntekijöillä tyypillisimmin voi herätä huoli raskaana olevan äidin ja syntymättömän lapsen tilanteesta ja he tekevät ennakkollisen lasten-

suojeluilmoituksen. Näiden yksiköiden työntekijät ovat usein mukana ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten prosessissa. Seuraavaksi avaamme lyhyesti näistä kolmen yksikön työskentelyä. Neuvolatoiminta on useimmille lukijoille tuttu, mutta erityisvastaanotot ovat vieraampia ja siksi niiden toiminnan esittely on perusteltua.

4.1 Essoten HALSO-vastaanotto

Neuvoloiden terveydenhoitajat tekevät usein ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen lisäksi lähetteen äitiys- ja sikiöseulonta vastaanoton HALSO-vastaanotolle. HALSO-toimintaa järjestetään valtakunnallisesti keskus- ja yliopistotasoisissa sairaaloissa. HALSO-vastaanotto on erityispoliklinikka huume-, alkoholi- tai lääkeongelmallisille, sosiaalisen tuen tarpeisille tai vaikeammin mielen-terveysongelmallisille raskaana oleville äideille sekä heidän puolisoillensa.

Myös teiniäidit ja adoptiota harkitsevat voivat olla HALSO-vastaanoton asiakkaita. (Raitoharju 2020.)

HALSO-vastaanotolla odottavalla äidillä on mahdollisuus saada apua ja tukea päihteiden käytön lopettamiseen tai vähentämiseen odotusaikana. Tavallisesti kuukausittain tapahtuvilla vastaanotoilla käydään keskusteluita kättilön ja terveysosiaalityöntekijän kanssa sekä tavataan gynekologia. Lääkäri tekee ultraäänitutkimuksia, joiden yhtenä tarkoituksena on tuoda vauvaa äidin mieleen eli vahvistaa äidin mentalisaatiokykyä. Tarvittaessa HALSO-vastaanotolla otetaan myös huumeseeuloja. HALSO-vastaanotolta voidaan myös tehdä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus, mutta automaattisesti HALSO-vastaanoton asiakkaista ei sitä tehdä, vaan tilanne arvioidaan tapauskohtaisesti. (Raitoharju 2020; Klemetti & Hakulinen-Viitanen 2013, 230; Sairaanhoidotoiminnan arviointiraportti 2019.)

Yhteistyö asiakkaan muun verkoston kanssa on tärkeä osa HALSO-vastaanoton työskentelyä. Mikäli asiakkaalla ei vielä ole esimerkiksi kontaktia mielen-terveyspalveluihin tai riippuvuusvastaanotolle, he voivat ohjata ja auttaa asiakasta hakeutumaan niihin palveluihin. Usein tarvitaan myös sosiaalihuollon palveluita ja siksi HALSO-vastaanoton yhtenä tehtävänä on myös kutsua yhteistyötahot verkostopalaveriin, jotta perheen ja syntyvän lapsen tarvitsemat

tukitoimet saadaan järjestettyä ajoissa. HALSO-vastaanotolla tehtävän suunnitelman tarkoituksena on saada rauhallinen synnytys- ja synnytysyksikköaika, jotta siinä vaiheessa kaikilla olisi selvänä, kuinka toimitaan perheen kotiutuksessa. (Raitoharju 2020.)

4.2 Essoten riippuvuusvastaanotto

Essoten riippuvuusvastaanotto on osa mielenterveys- ja päihdepalveluita, joka on riippuvuusongelmien hoitoon erikoistunut avohoidon yksikkö. Vastaanotolla työskentelee riippuvuustyöhön erikoistuneita työntekijöitä, jotka tarjoavat palveluita yli 18-vuotialle. Riippuvuusvastaanotolle ei tarvita lähetettä ja sinne voi hakeutua hakemaan apua joko oman tai läheisen päihteiden käytön tai muun riippuvuusongelman takia. (Riippuvuusvastaanotto s.a.)

Riippuvuusvastaanotto tarjoaa monenlaisia palveluita ja hoitosuhteen käynnistyessä asiakkaan kanssa arvioidaan ja suunnitellaan hänen tarvitsemat palvelut. Elämäntilanteen kartoitus ja hoidontarpeen arviointi auttavat selkiyttämään tilannetta ja mikäli nähdään pidempiaikaisen hoitosuhteen tarve, on tärkeää, että muutostyöskentely on asiakkaan tavoitteiden suuntainen. Asiakas voi saada hoidon ja ohjauksen lisäksi mm. pari- ja perhetapaamisia, korvaushoitoa opioidiriippuvuuteen, alkoholiavokatkaisuhoidon ja osallistua ryhmiin. (Riippuvuusvastaanotto s.a.)

Verkostotyö on keskeinen osa erityisesti raskaanolevien päihdeäitien hoitoa myös riippuvuusvastaanotolla. Mikkelissä riippuvuusvastaanotolla tiedetään korvaushoidossa olevat raskaana olevat äidit ja heillä on mm. tietoa äitien elämäntilanteesta. Verkostotyöstä on hyötyä mm. silloin, kun ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen jälkeen mietitään, olisiko äidin hyvä lähteä ensikotiin vai onko korvaushoito ja elämäntilanne niin hyvä, että äiti selviytyy vauvan hoidosta esimerkiksi lastensuojelun ja perhetyön avulla. (HALSO-palaveri 2020.)

4.3 Essoten pikkulapsivastaanotto

Pikkulapsivastaanotto on osa lastenpsykiatrian palveluita, joka on tarkoitettu vauvaa odottaville ja vauva- ja pikkulapsiperheille (0–5 v.). Työskentelyssä arvioidaan perheiden nykytilanne sekä tuen/ hoidon tarve moniammatillisella

työryhmällä, johon kuuluu lääkäri, psykologeja ja sairaanhoitajia. Raskausaikana ja lapsen ollessa alle 1-vuotias lähetteen voi kirjoittaa terveydenhuollon ammattilainen ja yli 1-vuotiaat tarvitsevat lääkärin lähetteen. (Pikkulapsivastaanotto 2020.)

Pikkulapsivastaanotolla raskausaikaisen työskentelyn tarkoituksena on tukea vanhemman ja vauvan välisen kiintymyksen syntymistä. Sitä voidaan tarvita esimerkiksi silloin, kun vanhemmalla on mielialaan ja jaksamiseen liittyviä pulmia, voimakasta synnytyspelkoa, aiempia traumakokemuksia tai vanhemmalla on vaikeuksia luoda mielikuvia vauvasta ja itsestään vanhempana. Vauvan syntymän jälkeinen tai taaperovaiheen työskentely on tarkoitettu tilanteisiin, jossa on tarpeen huomioida lapsen erityistarpeita, arvioida kokonaiskehitystä tai tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. (Pikkulapsivastaanotto 2020.)

Joskus vanhemmalle tai jollekin lasta tai perhettä hoitavalle työntekijälle voi herätä huoli lapsen vuorovaikutuksesta, tunne-elämän kehityksestä, itkuisuudesta, pitkittyneistä syömisen tai unen pulmista tai vaikeudesta tunnistaa lapsen tarpeita ja tunnetiloja. Myös lapsen ilottomuus, arkuus, pelokkuus, käyttäytymisen säätelyn vaikeudet tai perheenjäsenten psyykkiset tai fyysiset ongelmat, jotka vaikeuttavat vuorovaikutusta, ovat syitä hakeutua pikkulapsivastaanotolle. (Pikkulapsivastaanotto 2020.)

Työskentelymenetelmät valitaan perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Työskentelyyn voi kuulua tutkimukset ja hoidollinen työskentely, jossa painottuu psykoterapeuttiset elementit. Työskentelyä voidaan tehdä vastaanotolla tai kotikäyntinä. Yhteistyö perheen muiden auttajatahojen kanssa on osa työskentelyä. Käynnit ovat perheelle maksuttomia. (Pikkulapsivastaanotto 2020.)

5 ENNAKOLLISEN LASTENSUOJELUILMOITUKSEN OHJE MIKKELISSÄ

Opinnäytetyötämme varten keskustelimme olemassa olevasta ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen ohjeistuksesta neuvolan, aikuissosiaalityön ja alkuarviointitiimin työntekijöiden kanssa. Toive tarkastella prosessia syvemmin nousi

esiin alkuarviointitilimien työntekijöiltä. Olemassa olevan ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin etenemistä on kuvattu esimiesten vuonna 2019 kirjaamalla ohjeistuksella. Keskusteluissa sekä alkuarvioinnin että aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden kanssa tuli esiin, että työntekijät ovat kokeneet ohjeen olevan sekava ja täsmälliset ohjeet mm. päätöksenteosta puuttuvat. Nykyisin Mikkelissä ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset käsitellään aikuis-sosiaalityössä. Perusteluna tähän on se, että raskaana oleva äiti ei voi olla lastensuojelun asiakkaana ja palveluiden järjestämisvastuu on aikuissosiaalityössä. Lapsen synnyttyä lapselle tehdään oma palvelutarpeen arviointi yhteistyössä lastensuojelun kanssa. Aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä jää mahdollisuuksien mukaan työpariksi palvelutarpeen arvioinnin ajaksi, koska hänellä voi olla laajastikin tietoa äidin/perheen tilanteesta. (Ohje 2019.)

Nykyisessä ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen ohjeessa kuvataan aluksi ilmoituksen koskevan raskaana olevaa äitiä ja hänen olosuhteitansa. Sen tarkoituksena on jo raskausaikana turvata odottavalle äidille ja lapsen tulevalle perheelle riittävät tukitoimet. Näitä voivat olla mm. asunnon järjestäminen, kiireellisen toimeentulotuen myöntäminen ja vanhemman ohjaaminen päihde- ja mielenterveyspalvelujen piiriin. Tarvittaessa selvitetään myös perheen muiden lasten tilanne. (Ohje 2019.)

Nykyisessä ohjeessa prosessin on kuvattu alkavan siitä, kun ennakkollinen lastensuojeluilmoitus tulee tietoon aikuissosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijä aloittaa palvelutarpeen arvioinnin ja kokoaa verkoston, jossa arvioidaan tarvittavat tukitoimet ja päätetään äidin asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Ilmoituksen tekijä esim. neuvolan terveydenhoitaja kutsutaan mukaan palvelutarpeen arviointiin. (Ohje 2019.)

Mikäli tuleva äiti on alaikäinen tai hänellä on ennestään lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia, ilmoitus ohjataan lastensuojeluun, jossa aloitetaan työskentely perheen tilanteen selvittämiseksi. Jos ilmoitus tehdään jälkihuollossa olevasta nuoresta, työskentely toteutetaan lastensuojelun sijaishuollossa. (Ohje 2019.)

Raskaana olevan äidin ja isän asioissa toimijoita voi olla useilta sosiaalitoimen tahoilta, kuten maahanmuuttotoimistosta, vammaispalveluista tai taloudellisesta tuesta. Ohjeistuksessa pidetään tärkeänä, että kaikki toimijat saisivat tiedon työskentelystä. Ohjeessa mainitaan myös, että mikäli ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen vastaanottaa jokin muu taho, ilmoitus välitetään lastensuojeluun. Ohjeessa kerrotaan, että yhteistyö eri toimijoiden välillä tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja äidin asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee päätöksen mm. ensikotijakson tarpeellisuudesta tai tarvittaessa päihdekuntoutuksesta laitoksessa. (Ohje 2019.)

6 KEHITTÄMISTYÖN OSALLISTUJAT, KOHDE JA HYÖDYNSAAJAT

Tämän kehittämistyön tekijät työskentelevät Essoten lastensuojelun tehostetussa perhetyössä perhetyöntekijöinä ja tuntevat tutkimuskenttää ja kehittämistyöhön osallistuvia työntekijöitä. Sillä oli positiivinen vaikutus mm. haastatteluiden aikaansaamiseksi. Tavoitteena oli saada haastateltavat osallistumaan, koska heidän vastauksillaan oli iso merkitys kehittämistyön onnistumiselle ja sen myöhemmälle juurruttamiselle. Opinnäytetyömme työelämäohjaajana toimi perhesosiaalityön palveluesimies Kirsi Kaskinen.

Opinnäytetyön tuotoksena kehitetään toimiva prosessikuvaus aikuissosiaalityön, alkuarvioinnin, sekä neuvolapalveluiden käytettäväksi. Prosessikuvauksesta on hyötyä myös aikuispsykiatrian-, pikkulapsi- ja HALSO-vastaanotoilla sekä riippuvuusvastaanotolla. Prosessikuvauksen selkiyttämisen jälkeen työntekijät osaavat kertoa asiakkailleen, mitä tulee tapahtumaan, kun työntekijä tekee ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan, kuinka opinnäytetyö toteutettiin. Kuvaamme myös sitä, mitä tutkimusmenetelmää käytimme, kuinka aineisto on kerätty, miten sitä on analysoitu sekä kuvaamme opinnäytetyön aikataulutusta.

7.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen. Se on kehittämistyö ja tarpeen tekemiselle nousi työelämästä. Eskolan ym. (2018) mukaan kvalitatiiviselle tutkimukselle on leimallista ajallisuus ja paikallisuus. Siinä aineiston keruu ja käsittely tapahtuvat samanaikaisesti ja tutkijan on aloitettava analysoinnin tarkastelua jo aineistonkeruun yhteydessä. Siinä vaiheessa voi tulla vielä tarve jatkaa aineistonkeruuta tai jättää jokin kohdejoukko pois. Myös tehtävänasettelua voi rajata vielä tässä vaiheessa. (Eskola ym. 2018, 19–20.)

Kehittämistyön alkuun paneva voima nousee usein juuri organisaation kehittämistarpeista sekä halusta saada muutosta aikaan. Tutkimuksellista kehittämistyötä voidaan kuvailla ongelmien ratkaisijaksi, ideoiden ja ratkaisujen kehittäjäksi, uusien palveluiden tuottajaksi sekä käytäntöjen muuttajaksi. Kehittämistyön tarkoitus on kuvailun ja selittämisen sijaan luonnostella, kuvailla sekä ottaa käyttöön ratkaisuja, jotka vievät organisaation toimintaa käytännössä eteenpäin. Tarkoituksena ei siis ole tuottaa uutta teoriaa vaan etsiä uusia ratkaisuja käytännötyöhön. (Ojasalo ym. 2009, 19.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tarkastella vuonna 2019 annettua esimiesohjetta ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista Mikkelissä. Idea toteutukselle nousi Essoten alkuarviointitiimistä, jossa prosessiin kaivattiin vielä selkeyttä. Lisäksi keskusteluissa työntekijöiden kanssa ilmeni, että prosessissa on haasteita ja monialainen yhteistyö ei aina toimi. Näiden pohjalta teimme tutkimuskysymykset ja teemahaastattelujen teemat.

Haimme opinnäytetyöllä vastauksia tutkimuskysymyksiin, jotka olivat:

1. Miten ennakkollinen lastensuojeluilmoitusprosessi etenee Mikkelissä?
2. Kuinka yhteistyö toimii prosessissa eri toimijoiden välillä?
3. Miten ennakkollista lastensuojeluprosessia tulisi kehittää?

Teemahaastattelun teemat nousivat tutkimuskysymyksistä ja jaottelimme teemat seuraavasti:

Teema 1: Haasteet ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa.

Teema 2: Vahvuudet ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa.

Teema 3: Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin kehittäminen

Teema 4: Monialainen yhteistyö ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa.

Teema 5: Yleisiä havaintoja ja kokemuksia prosessista

7.2 Opinnäytetyön aikataulus

Aloitimme työskentelyn syksyllä 2019 kartoittamalla tilannetta ja hakemalla ennakkoivilla haastatteluilla suuntaa työllemme. Tapasimme aikuissosiaalityöntekijöitä, neuvolan henkilökuntaa, alkuarvioinnin sosiaalityöntekijöitä ja ohjaajia. Lähetimme heille etukäteen sähköisesti haastattelukysymyksiä, sillä halusimme etukäteen kartoittaa tietoa siitä, kuinka opinnäytetyön aineistoa olisi hyvä kerätä. Meitä kiinnosti myös se, millaisia kokemuksia työntekijöillä tämänhetkisestä prosessista on sekä, tulisiko heidän mielestään jotain prosessissa muuttaa.

Tammikuussa 2020 laadimme ideapaperin ja aloimme kerätä teoriatietoa tulevaa työtämme varten. Tässä vaiheessa huomasimme, että ennakollisesta lastensuojeluilmoituksen prosessista on melko vähän tutkittua tietoa. Lastensuojelulain 25 c § on lisätty lakiin vuonna 2010. Lain ollessa melko uusi, kirjallisuutta prosessista on tuotettu vain vähän.

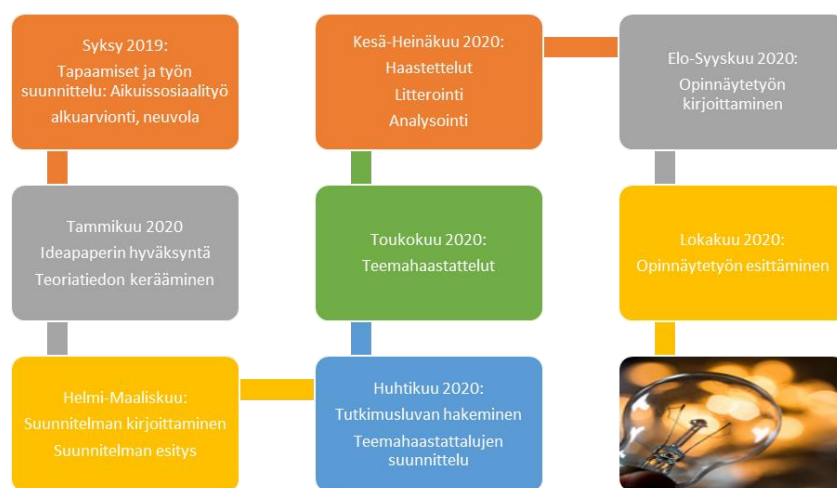
Helmi- maaliskuussa 2020 valmistelimme opinnäytetyön suunnitelmaa ja esittelimme sen maaliskuussa. Korona-pandemian aiheuttaman poikkeusolojen vuoksi esittäminen tapahtui Teamsin välityksellä. Suunnitelman esityksen jälkeen haimme tutkimuslupaa, ja sitä odotellessa suunnittelimme teemahaastatteluja tutkimuskysymysten ympärille. Tutkimusluvan (liite 1) saimme toukuussa 2020, jonka jälkeen aloitimme teemahaastattelujen toteutuksen.

Toteutimme haastattelut kesäkuun 2020 alussa, viikoilla 23–25 ryhmämuotoisina ja aloitimme niiden tekemisen aikuissosiaalityöntekijöistä. Sen jälkeen haastattelimme heidän esimiestään. Tämän jälkeen siirryimme alkuarvioinnin työntekijöihin sekä esimieheen, ja lopuksi haastattelimme lastensuojelun ja perhepalveluiden palvelupäällikköä. Haastattelut toteutuivat nopealla aikataululla.

Haastattelujen litteroinnin aloitimme välittömästi haastattelujen tekemisen jälkeen ja saimme litteroinnit valmiiksi heinäkuun loppupuolella. Tämän jälkeen luokittelimme vastauksia taulukkoon ja analysoimme tuloksia. Elokuussa 2020 aloitimme opinnäytetyön kirjoittamisen, luimme aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä nettilähteitä. Varasimme ohjausajan kirjaston tietoasiantuntijalta ja pyysimme ohjausaikaa opinnäytetyön ohjaajalta, jotta saisimme uutta näkökulmaa asioihin.

Seuraavassa kuvassa on esitetty opinnäytetyömme aikataulu ja eteneminen (kuva 1).

Kuva 1. Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen

7.3 Aineiston keruu

Keräsimme tietoa haastattelemalla ennakkollisen lastensuojeluilmoitusprosessin parissa työskenteleviä työntekijöitä. Mikkelin alkuarviontitiimissä työskenteli haastattelujen aikaan kolme sosiaalityöntekijää ja kolme ohjaajaa ja aikuissoseaalityössä kolme sosiaalityöntekijää, jotka käsittelivät ennakkollisia lastensuojeluilmoituksia.

Haastatteluksi valitsimme teemahaastattelun, sillä halusimme tiukan kysymysten asetteluun sijaan hedelmällistä keskustelua aiheesta. Ennen varsinaisen haastattelumuodon ja toteutuksen päättämistä, lähetimme kuitenkin tutkimus- ja kehittämismenetelmien kursseilla kurssitehtävänä tuotetun, kaksi kysymystä sisältävän sähköpostin lastensuojelun sekä aikuissoseaalityön työntekijöille.

Halusimme kokemusta haastattelujen käytännön toteutuksesta ja vastausinnokkuudesta, mikäli olisimme joutuneet toteuttamaan haastattelut Webropol-kyselynä tai muulla kirjallisella tavalla toteutettuna.

Lähetämiimme kysymyksiin ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin toimivuudesta ja toimimattomuudesta saimme vain kaksi vastausta. Se oli selkeä viesti meille, että haastattelut tulee toteuttaa siten, että tapaamme haastateltavat henkilökohtaisesti. Pohtiessamme haastattelua aineistonkeruumenetelmänä, pohdimme myös haastattelun etuja ja haittoja.

Haastattelu on menetelmänä joustava ja sen avulla on mahdollista saada tietoa myös vastausten taustalla olevista motiiveista. Kun haastateltavan kanssa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutustilanteessa, antaa tilanne mahdollisuuden suorittaa tiedonhankintaa siinä hetkessä. Haastattelun avulla on myös mahdollista syventää saatavia tietoja ja saada perusteluja vastauksille. Haastattelussa haastateltava voi tuoda asioita esiin vapaammin ja hän on merkityksellinen ja aktiivinen osapuoli keskustelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 34–35).

Haittoina haastatteluista aineistonkeruumenetelmänä Hirsjärvi ja Hurme (2014, 35) ovat kuvanneet sitä, että haastattelijalla tulisi olla kokemusta ja jopa koulutusta käyttäessään haastattelua menetelmänä tiedon keruussa. Lisäksi he kuvaavat haastattelua aikaa vieväksi työksi, sillä aikataulujen sopiminen on joskus työlästä ja litterointi vie aikaa. Lisäksi haastattelun luotettavuuteen vaikuttaa se, että haastateltava saattaa antaa vastauksia, jotka ovat sosiaalisesti suotavia.

Teemahaastattelussa tutkijalla on valmiit teemat ja aihepiirit haastatteluun mentäessä. Teemahaastattelu eroaa strukturoidusta haastattelusta siinä, ettei kysymysten tarvitse olla tietyssä järjestyksessä ja tarkasti muotoiltuina. Se mahdollistaa, ettei kaikilta haastateltavilta tarvitse kysyä samoja kysymyksiä. Haastattelijan on kuitenkin varmistettava, että kaikki teemat tulevat käsitellyiksi. Kysymysten laajuus ja järjestys voivat vaihdella eri haastatteluissa. (Eskola ym. 2018, 29–30.) Edellä mainittujen asioiden takia valitsimme opinnäyte-työmme menetelmäksi teemahaastattelut.

Havaitsimme haastattelujen välissä, että teemahaastattelu oli paras mahdollinen ratkaisu tiedonkeruuseen. Kuten Ojasalo ym. (2009, 41) kuvaavat, kysymysten painotukset ja järjestys sekä jopa seuraavien haastatteluiden muuttaminen saatujen vastausten perusteella onnistuu joustavasti. Haastattelut toteutimme ryhmämuotoisina ja ryhmiin osallistui 2–3 henkilöä, joista yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat sosiaalityöntekijöitä. Lisäksi haastattelimme kolme esimiestä, jokaisen yksilöllisesti.

Haastattelujen tarkoituksena oli siis kerätä tietoa siitä, millainen näkemys työntekijöillä oli ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista, sen toivuudesta sekä moniammatillisesta yhteistyöstä. Haastatteluilla pyrimme myös saamaan käsitystä siitä, kuinka syvälle juurtuneita käytäntöjä organisaation sisällä on ja olisiko työntekijöillä muutoshalukkuutta prosessissa sekä omissa toimintamalleissa sekä arvioimaan realistisesti lähtötilannetta muutokselle.

Organisaatiomuutos ja syvään juurtuneen toimintatavan muutos vaatii valtavasti työtä ja yhteistyötä. Organisaatiossa on usein sanattomia sopimuksia ja sitoumuksia, erilaisia alayhteisöjä, jotka toimivat lojaaleina toisilleen oman kulttuuriperinteensä mukaisesti jäsentensä toimintamallien mukaisesti. Organisaatioviidakko luo alkuperäisen rakenteen päälle erityisiä vahvuuksia, heikkouksia sekä kilpailutekijöitä. (Mattila 2007, 15.)

Tutkimuskysymyksiä esitimme kaksi aiemmin esittelemäämme kysymystä, joiden alle olimme suunnitelleet apukysymyksiä, jotka tarkensivat tutkimuskysymyksiä ja olivat tarvittaessa apuna ohjaamassa haastattelujen suuntaa. Lisäksi esitimme haastateltaville kysymyksen, miten ennakkollista lastensuojeluprosessia tulisi kehittää? Apukysymyksiä esitimme vapaamuotoisia kysymyksiä prosessin tämänhetkisestä etenemisestä. Keräsimme tietoa mm. siitä, mitä tapahtuu, kun prosessi toimii tai ei toimi. Lisäksi kysyimme päätöksentekoprosessista, työntekijöiden rooleista, ilmoituksen vastaanottamisesta sekä toiveista ja kehitysideoista. Yhteistyöstä apukysymyksiä keräsimme tietoa siitä, ketkä ovat avainhenkilöt yhteistyössä ja kuka prosessia johtaa. Lisäksi kartoitelimme avainhenkilöitä, joiden työntekijöiden mielestä tulisi olla mukana, jos ja kun uutta prosessia lähdetään viemään läpi. Haastattelut toteutettiin tapauskohtaisella noudattaen turvallista kohtaamista sekä turvavälejä. Koemme, että

henkilökohtaisella tapaamisella haastattelusta saa syvemmän, kun puheen tuoksi tulevat ilmeet, eleet ja katseet.

Teemahaastattelu oli perusteltu valinta tämän työmme kaltaiselle toiminnalliselle tutkimukselle, jonka tavoitteena on tuottaa tutkittua tietoa ja sen perusteella saada aikaan muutos (ks. myös Ojasalo ym. 2009, 38). Teemahaastattelussa etuna on se, että se lähtee yksilön kokemuksista, olettamuksista, uskomuksista, ajatuksista ja tunteista, joita voidaan tällä menetelmällä tutkia. Se ei edellytä, että aikaan saadaan yhteinen kokemus jostain asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48.)

Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä oli paikallaan myös siitä syystä, että se ei sido menetelmänä tiukasti kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen tutkimukseen, eikä ota kantaa siihen, kuinka syvälle asiaan haastattelun aikana mennään tai kuinka monta kertaa haastattelut tulee toteuttaa. Keskeistä on, että edetään teemojen mukaisesti sekä ihmisten tulkinnat asioista sekä merkityksistä syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48.) Kun kohteena on organisaation toimintatavan muutos käytännön tasolla, on varauduttava pitkäkestoiseen kehittämisprosessiin ja huomioitava jo haastatteluvaiheessa se, että organisaatiossa työskentelevät työntekijät osallistuvat aktiivisesti muutokseen. (Ojasalo ym. 2009, 38.)

7.4 Litterointi luokittelu ja analysointi

Litteroimme, eli purimme nauhoittamamme haastattelut puheesta tekstiksi. Teemahaastattelujen avulla hankkimaamme litteroitua aineistoa tuli noin 66 sivun verran, riviväli 1. Haastattelut toteutimme viidessä osassa. Aikaa litterointiin kului noin 50 tuntia. Haastattelut tallennettiin puhelinten nauhoitusohjelmalla, eikä meillä ollut käytössä erityisiä sovelluksia. Haastattelut purettiin käyttämällä puhelimen äänityssovelluksen omaa hidastustoimintoa. Litterointi oli hidasta ja aikaa vievää työtä. Litteroinnin tasona käytimme peruslitteroinnin tasoa.

Peruslitterointi tarkoittaa sanatarkkaa litterointia, jossa jätetään pois äännähdykset, toistot ja täytesanat. Myös kontekstiin selkeästi liittymätön puhe jätettiin pois. (Aineistohallinnan käsikirja.)

Litterointi perustasolla antoi meille vastauksista selkeän kuvan ja vastauksia oli helppo lähteä luokittelemaan taulukkoon analysointia varten. Ennen aineiston luokittelua ja analyysiä kävimme sitä lukemalla läpi, jotta aineistosta tulisi mahdollisimman tutun tuntuinen. Näin ollen analyysin tekeminen oli helpompaa. Aineistoa tulee lukea, jotta saa ymmärrystä siihen, miten ja miksi analyysiä lähdetään rakentamaan. Aineistolle voi esittää selkeyttäviä kysymyksiä, jotta vastaukset avautuvat itselle helpommin analysoitavaan muotoon. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 143.)

Aineiston analyysissä on monta vaihetta. Aineistoa kuvaillaan, luokitellaan, eritellään ja pyritään luomaan kokonaiskuvaa. Sen jälkeen, kun aineisto on jollakin tasolla purettu, voidaan eri vaiheita kuvata vaikka erilaisten kuvioiden avulla. Lyhykäisydessään analyysi etenee luennan kautta luokitteluun ja yhteyksien löytämiseen ja sitä kautta raportointiin. Aineiston kuvaileminen luo perustan aineiston analysoinnille. Kuvailulla pyritään kartoittamaan haastattelun vastauksista kokonaisuuksia ja ominaisuuksia sekä vastaamaan esimerkiksi kysymyksiin kuka, missä ja milloin ja sitä kautta saamaan analysoitavaa ja luokiteltavaa tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 144–145.)

Luokittelu on siis olennainen osa analyysiä. Se luo hyvän pohjan aineiston myöhemmälle analyysille, tulkinnalle, vertailulle ja tarkistelulle. Samalla kun aineistoa luokitellaan, tutkittava ilmiö jäsentyy ja siitä voidaan erotella aineistosta esiin nousevat keskeiset piirteet. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 147.)

Aineiston luokittelu tarkoittaa käytännöllistä päättelyä, jota tarvitaan aineiston luokittelussa ja tarkastelussa. Usein pohditaan, kuinka luokittelua tulisi tehdä eikä siihen ole yksiselitteistä vastausta, vaan kriteerit nousevat tutkimustehtävästä, tutkimuksen laadusta sekä tutkijan omaan kykyyn aineiston käytön suhteen ja teoreettiseen tietämykseen. Luokittelussa apuna voidaan käyttää mm. kysymyksiä tutkimusongelmasta, teorioita ja teoreettisia malleja, tutkijan mielikuvitusta tai aineistoa itse. Kaikkia näitä voidaan yhdistellä tai sitten esimerkiksi teemahaastattelun valmiit teemat voivat olla itsessään alustavia luokkia. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 148–149.)

Kun aineistoa on luokiteltu, pohditaan luokkien onnistuneisuutta sekä mahdollisesti järjestellään aineistoa uudelleen, mikäli sitä tulee vielä tarve pilkkoa ja yhdistellä. Luokkien yhdistämisessä on hyvä ottaa huomioon se, kuinka olennaisia luokat ovat, kuinka paljon tietoa eri luokat sisältävät, miten ne ovat yhteydessä toisiinsa ja kuinka ne voidaan erotella toisistaan. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 149.)

Opinnäytetyössämme luokittelu tarkoitti sitä, että keräsimme haastatteluista tulleet vastaukset taulukkoon, josta niitä oli helppo käydä läpi sekä hakea eroja ja yhtäläisyyksiä. Luokittelu tapahtui tutkimuskysymysten ja apukysymysten mukaisesti siten, että jokaisella vastaajalla oli oma sarake kulloistakin vastausta varten ja näin tieto oli helposti saatavilla kaikilta haastateltavilta samasta kohdasta. Se auttoi yhtäläisyyksien ja erojen havainnoimisessa ja helpotti tulosten keräämistä. Apukysymysten avulla haimme vastausta mm. siihen, kuinka toimivana tämänhetkinen prosessi nähdään, kuinka sitä tulisi kehittää ja mitä haasteita liittyy nykyiseen prosessiin ja mahdolliseen tulevaan muutokseen. Apukysymysten avulla hahmottelimme työntekijöiden mielipidettä muutoshalukkuudesta ja valmiudesta sekä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä eri toimijoiden välillä.

8 TULOKSET

Toteutimme tutkimuksemme laadullisena tutkimuksena. Tässä osiossa kuvaamme tuloksia sanallisesti sekä haastateltavien siteerauksilla. Kuvaamme tutkimuksessa haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin toimivuudesta ja toimimattomuudesta. Teema-haastattelun apukysymysten avulla selvittelimme myös työntekijöiden valmiuksia prosessin muutokselle.

Haastattelimme opinnäytetyössämme kahdeksaa työntekijää: kahta alkuarvioinnin työntekijää, kolmea aikuissosiaalityöntekijää ja kolmea esimiestä, joista kaksi on palveluesimiehiä ja yksi palvelupäällikkö. Tekstissä käytämme nimitystä haastateltava/haastateltavat.

Tutkimuksessa haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi jätimme suorista sitaateista pois henkilöt yksilöineet numerotunnisteet. Koska haastateltavien

joukko on pieni ja yksittäiset työntekijät mahdollisesti tunnistettavissa, tällä ratkaisulla haluttiin suojata heidän oikeutensa pysyä tunnistamattomina.

Vastauksia analysoidessamme huomasimme, että eniten vastauksia nousi kaikkien haastateltavien ja teemojen osalta haasteista. Nykyisen prosessin sekä yhteistyön haastateltavat kuvasivat haastavaksi useammastakin näkökulmasta, mutta myös yhtäläisyyksiä vastauksista löytyi paljon. Prosessin toimivuudesta sekä kehitysideoista syntyi myös hyvää keskustelua ja avointa mielipiteiden jakamista, kun taas vahvuuksia nykyiseen prosessiin löytyi kohtalaisen vähän. Prosessin johtaminen ja yhteistyö koettiin haastateltavien vastausten perusteella tärkeäksi, joten nostimme myös nämä kysymykset lähempään tarkasteluun.

8.1 Tämänhetkisen prosessin haasteet

Aloitimme haastattelut tutkimuskysymysten kautta siten, että haastateltavat saivat avata ajatuksiaan ja kokemuksiaan prosessien toimivuuteen ja yhteistyöhön liittyvistä haasteista. Teemahaastatteluissa nousi esiin paljon haasteita tämänhetkisen prosessin toiminnassa. Haastateltavista seitsemän kuvasi prosessin toimimattomuuden syyksi sitä, ettei prosessi ole selvillä työntekijöillä tai että prosessissa on toimimattomia osa-alueita.

Haastateltavien mukaan prosessin kulku ei tukenut joustavaa ja ketterää asiakastyötä eikä se ollut selvillä työntekijöillä tai siihen ei oltu riittävällä tasolla perehdytty. Haasteita nähtiin myös uuden työntekijän riittämättömällä perehdytyksellä prosessin kulkuun sekä työntekijöiden vaihtuvuudella, sillä ennakoitavia lastensuojeluilmoituksia tulee verrattain vähän, eikä prosessista ole tullut rutiininomaista työskentelyä työntekijälle.

Haasteeksi kuvattiin myös sitä, että prosessia on mallinnettu useasti, sitä on kehitetty yhteistyössä, mutta silti prosessi ei ole vakiintunut työntekijöiden tai yhteistyökumppaneiden käytänteisiin. Ilmoitukset eivät ohjautu oikein ja epäselvyyttä on siinä, kuka asiaa lähtee hoitamaan. Prosessin kuvaus ilmoituksen etenemisestä koettiin edelleen epäselväksi. Myös tilanteet, joissa asiakkaalla on jo asiakkuus lastensuojelussa aiemman lapsen osalta, aiheutti pohdintaa prosessin etenemisessä.

Prosessia mallinnettu useasti, mutta se on silti epäselvä.

Kun on epäselvyyttä, kuka hoitaa, tulee viivästystä palveluiden saannissa.

Epäselvyyttä työskentelytavassa.

Epäkäytännöllinen prosessi. Esimiehet näkevät asian eri tavalla.

Haasteina esiin nousi myös prosessin jäykkyys. Nykyinen prosessi oli haastateltavien mielestä hidas ja monimutkainen, jossa asiakkaan ääni ei tule parhaalla mahdollisella tavalla kuulluksi. Prosessin käynnistyessä nousi edelleen esiin kysymyksiä siitä, kuka vie prosessia eteenpäin ja kuinka asia etenee. Haastatteluissa nousi myös esiin se, että työntekijät joutuvat ohjeistamaan toisiaan prosessin kulussa, ja osa haastateltavista ajatteli sen johtuvan siitä, ettei prosessi ole toimiva ja selkeä. Vastuut ja roolit olivat haastateltavien mielestä epäselviä.

Haastateltavat pitivät prosessia hitaana sekä joskus viivyttävän asiakkaan mahdollisuutta saada varhaista tukea raskauden aikana. Tässä vaiheessa on usein mahdollisuus ehkäistä ongelmien syntymistä tai pitkittymistä. Sen lisäksi ilmoituksen kerrottiin tulevan yhteistyökumppaneilta aivan liian myöhään, jopa vasta raskauden loppupuolella.

Aikuissosiaalityön palveluvalikon olematon tarjonta oli aikuissosiaalityön työntekijöiden mielestä haaste. Käytössä oleva ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen arviointilomake oli heidän mielestään suppea. Lomakkeella on vain vähän ohjaavia kysymyksiä, eikä asiakkaan ääni tule riittävällä tasolla kuuluviin. Lomaketta pidettiin sosiaalityöntekijän mielipiteenä asiakkaan tilanteesta, eikä sellaisena yhteistyön välineenä, jossa asiakas olisi oman elämänsä asiantuntija. Siinä asiakas olisi yhdessä työntekijöiden kanssa pohtimassa tilannetta ja kykenisi näkemään palveluiden merkittävyyden uuden elämäntilanteen edessä.

Haasteena esiin tuotiin myös se, ettei lastensuojelun asiakkaana voi olla ennen lapsen syntymää ja sitä kautta tulevat palvelut eivät mahdollistu. Aikuissosiaalityössä kerrottiin, että heidän vahvuutensa on aikuisten palveluiden parissa ja heidän pääasiallinen tehtävänsä on keskittyä aikuisten asioihin.

Aikuissosiaalityössä keskitytään aikuisten asioihin. Vain osalla on kokemusta lastensuojelusta ja mahdollisuuksista tukea lapsiperheitä ja vanhemmuutta.

Järjestelmä oli haastateltavien mukaan sellainen, joka ei tue prosessin käsittelyn olevan asiakkaan edun mukaista, mikäli se tehdään aikuissosiaalityössä. Lisäksi haasteena nähtiin yhteistyö aikuissosiaalityön ja lastensuojelun välillä, kun sosiaalityöntekijät eivät pääse lukemaan toistensa kirjauksia. Lisäksi haastateltavat toivat esiin sitä, että prosessissa on turha käsittelykierros, kun se kiertää aikuissosiaalityön kautta ja työllistää sitä kautta monta työntekijää.

Haastattelussa nousi esiin myös se, että esimiehet katsoivat asiaa eri näkökulmista ja vaikka ajatuksia prosessin epäkäytännöllisyydestä onkin noussut ajoittain esiin, sitä ei olla oltu valmiita purkamaan ja siirtämään pois aikuissosiaalityöstä. Haasteena kerrottiin olevan Essoten linjaukset sekä palvelutehtävälukitukset. Useammalla haastateltavalla oli kokemus siitä, että muutokseen ei ole oltu valmiita ja aina joku tai jokin on ollut prosessin kehittämisen jarruna.

Haasteeksi ilmeni myös arvioinnin tekeminen ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa. Haastateltavat kertoivat, että nykyisessä prosessissa on riskinä se, ettei arvio vanhempien ja/tai perheen tilanteesta ole aikuissosiaalityössä tehtynä välttämättä riittävän laaja, jotta vanhempien/perheiden haasteet ja tarpeet tulisivat tarpeeksi selvästi esiin. Syinä siihen oli arviointilomakkeen suppeus sekä se, että joskus asiakkaan kontakti jää heillä irralliseksi tai kertaluonteiseksi. Koska arvio on jäänyt ohueksi, haastateltavia mietitytti, onko prosessi sellainen, että se riittävällä tasolla turvaa syntymättömän lapsen ja vanhempien avun saannin. Aikuissosiaalityön työntekijät kertoivat, että he ovat väärinä ihmisiä arvioimaan perheen tilannetta ja heidän kokemuksensa mukaan lapsiperheiden kanssa työskentelevillä tahoilla on riittävä sekä tarvittava tietotaito perheen tilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin. Työntekijöitä mietitytti myös vastuu siitä, että perhe saa riittävän tuen uuteen elämäntilanteeseen, eikä putoa palveluiden ulkopuolelle tai jää pyörimään järjestelmän rattaisiin virheellisten arvioiden vuoksi.

Kertaluontoisen kontaktin vuoksi työntekijöiden on ollut vaikea havaita sitä, kuinka luotettavalla tavalla asiakas tilanteestaan kertoo. Useampi tapaaminen

edistäisi luottamussuhteen syntyä, jolloin asiakas mahdollisesti kertoisi työntekijälle enemmän tuen tarpeestaan tai se tulisi laajemman arvion kautta esille. Aikuissosiaalityössä koettiin, että aikaa ei tapaamisille ole ja perheen vanhemmat ovat toisinaan jopa ihmeissään aikuissosiaalityön kontaktista. Palvelut aikuissosiaalityössä liittyvät tuettuun asumiseen tai muihin taloudellisiin tukiin, eikä kaikilla asiakkailla ole sellaiseen tarvetta. Myös päätöksenteko-oikeus lapsiperheelle oli aikuissosiaalityön puolella suppeampaa kuin lastensuojelussa.

Kokonaisuutena prosessin kuljettaminen aikuissosiaalityön kautta nähtiin tapahtuvan vanhasta tottumuksesta eikä tämänhetkisen ajatuksen mukaan aikuissosiaalityön koeta olevan luonnollinen kumppani lapsiperheelle. Haastateltavat toivat esiin yhtenä haasteena myös sen, että perheen kannalta asian käsittelyssä on mukana liian suuri määrä ihmisiä. Se voi lisätä sitä, että asiakas väsyä toistamaan tarinaansa kerta toisensa jälkeen uusille ihmisille, eikä koe miellyttävänä palavereita, joissa on suuri määrä tuntemattomia ihmisiä. Nykyisen prosessin ei siis katsota olevan asiakkaan edun mukainen eikä sen katsottu edistävän tai ylläpitävän asiakkaan hyvinvointia eikä kasvattavan voimavaroja uuden elämäntilanteen edessä.

8.2 Nykyisen prosessin vahvuudet

Nykyisestä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista haastateltavat löysivät hyvin vähän tai ei ollenkaan vahvuuksia. Kahden haastateltavan mielestä alkuarvioinnin työntekijöillä prosessi oli selvillä ja toisaalta yksi haastateltava totesi vahvuudeksi prosessin olemisen aikuissosiaalityössä, koska asiakas voi olla aikuissosiaalityössä tuttu ja hänen haasteensa ja tarpeet ovat siellä jo tiedossa.

Meillä on siellä (alkuarvioinnissa) ammattilaiset, jotka tietää prosessit ja työskentelyt ja on asiantuntemusta.

Kaksi haastateltavaa koki yhteistyön tekemisen sosiaalityöntekijöiden kesken vahvuutena. Kun ennakollisia ilmoituksia tulee harvoin, ei synny rutiineja sen tekemiseen, jolloin tuki ja neuvot toisilta sosiaalityöntekijöiltä ovat tärkeitä. Yksi haastateltava koki verkostotyön nykyisen prosessin vahvuutena. Myös

se, etteivät sosiaalityöntekijät nähneet toistensa kirjauksia eikä siksi voi vahingossakaan mennä katsomaan mitään väärää, oli yhden haastateltavan mielestä vahvuus.

8.3 Prosessin kehittäminen, toiveet ja kehitysideat

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin kehittämisen tarve tuli esiin sekä esimiesten että työntekijöiden haastatteluissa ja siksi tämä kehittämistyön tekeminen koettiin tarpeelliseksi. Kysymykseen oliko prosessin kulku kaikilla työntekijöillä selvä, neljä haastateltavaa vastasi, ettei ole tai ettei tiedä. Yksi haastateltava kertoi, että aika on mennyt ohi nykyisestä prosessin ohjeistuksesta, kun mukaan on tullut uusia toimijoita ja muita muutoksia työhön. Prosessia tulisi kehittää kokonaisuutena siten, että se on selkeästi avattu ja kaikkien työntekijöiden ja prosessissa mukana olevien tiedossa. Myös prosessiin perehtymistä pidettiin tärkeänä. Kaksi haastateltavaa toivoi kehittämiseen avointa keskustelua siitä, mitä on tarpeen muuttaa sekä tarkastella prosessia kokonaisuutena. Ennakollisessa lastensuojeluilmoituksessa tarkastellaan vanhemman palveluiden tarpeita sekä ennakoitaan syntyvän lapsen mahdollisia tarpeita. Tällöin palveluita voidaan tarvita aikuissosiaalityöstä ja perhesosiaalityöstä ja yhteistyön tekeminen eri tahojen kanssa on välttämätöntä. Myös työntekijöiden roolit sekä järjestelmät tulisi saada toimiviksi.

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin mahdollisesti tulevasta käsitelypaikasta haastateltavat olivat eri mieltä. Mikkelin perhe- ja sosiaalipalveluissa on vielä melko uutena tiiminä sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen tiimi ja neljä haastateltavaa pohtikin sen voivan olla oikea paikka käsitellä ennakollisia lastensuojeluilmoituksia, koska asiakkaana ei ole vielä lapsi. Tällöin aikuissosiaalityöstä voisi tulla työpari sosiaalihuoltolain sosiaalityöntekijälle tekemään palvelutarpeenarviointia.

Alkuarvointitiimissä käsitellään tällä hetkellä kaikki tulevat ilmoitukset, niin lastensuojeluilmoitukset kuin yhteydenotot sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Siellä on osaamista palvelutarpeen arvioinneista, joten osa haastateltavista koki sen oikeana paikkana ennakollisten lastensuojeluilmoitusten käsitelyssä. Kaksi haastateltavaa totesi, että prosessin selkiyttäminen yhteen kä-

sittelypaikkaan toisi kaikille ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tekeville varmuuden siitä, että prosessi on aina samanlainen ja asiakkaat saavat tasalaatua palvelua. Asiakkaan kannalta olisi hyvä, kun hänen prosessiaan hoitaisi mahdollisimman vähän ihmisiä, kun muu verkosto voi olla hyvinkin laaja.

Myös se, että prosessi siirtyy sinne, missä voidaan tehdä päätöksiä palveluista, koettiin tärkeänä. Nyt aikuissosiaalityöntekijöillä ei ole oikeutta tehdä päätöstä esimerkiksi perhetyöstä ja sen palvelun saamiseksi tarvitaan työpari perhesosiaalityöstä. Yksi haastateltava pohti, voisiko terveysosiaalityö olla ennakollisten käsittelypaikka, koska heillä on paremmat kontaktit terveydenhuollon palveluihin, kuten neuvolaan ja HALSO-vastaanottoon ja joiden kirjat näkyisivät terveydenhuollon sosiaalityöntekijälle. Toisaalta terveysosiaalityöllä ei myöskään ole päätöksenteko-oikeutta sosiaalipalveluihin, joten tilanne palveluiden osalta olisi sama kuin nykyisessä prosessissa. Sillä, että prosessi siirtyisi perhesosiaalipalveluihin olisi yhden sosiaalityöntekijän mielestä myös hyötyä asiakkaalle, kun hänen asiaansa ei pompoteltaisi eri yksiköissä. Fyysisestikin aikuissosiaalityö sijaitsee eri paikassa kuin kaikki muut perheiden palvelut.

Mikäli ennakollisten prosessi jäisi aikuissosiaalityöhön, he toivoivat automaattista työparityöskentelyä perhesosiaalityöntekijöiden kanssa, josta työntekijöillä oli jo vähän kokemusta. Ennakollisen ilmoituksen käsittely koettiin vaativana ja vastuullisena työnä ja perheen tilanteiden selvittelyyn saattaa mennä paljon aikaa, jolloin työparityöskentelystä olisi apua vastuun jakoon, reflektiiviseen keskusteluun ja ajatusten vaihtoon asiakkaan tuen tarpeista. Myös muiden asiakkaan kanssa työskentelevien työntekijöiden näkemyksiä asiakkaan tilanteesta pidettiin tärkeinä palveluita mietittäessä. Aikuissosiaalityöntekijöillä oli myös kokemus, että ennakolliset ilmoitukset olivat ainakin viime aikoina aina johtaneet lastensuojeluasiakkuuteen, joten siksikin työparityöskentely lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa on myös asiakkaan etu.

8.4 Mitä tapahtuu, kun prosessi toimii tai ei toimi?

Prosessin toimivuutta kysyimme haastateltavilta selkeiden apukysymysten avulla. Meitä kiinnosti haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset käytän-

nössä, huolimatta siitä, kuinka paljon ennakkollisia lastensuojeluilmoituksia kukakin oli käsitellyt työhistoriansa aikana. Prosessin toimimattomuudesta olimme saaneet tietoa jo aiemmalla apukysymyksellä, joka koski haasteita, mutta halusimme nostaa nämä kysymykset vielä erikseen esiin ja kannustaa haastateltavia jakamaan kokemuksiaan kanssamme.

Nämä samat kysymykset olimme lähettäneet aiemmin tutkimus- ja kehittämistyön opintojen tehtävässä alkuarviointiin sekä aikuissosiaalityöhön mitataksemme vastaushalukkuutta sähköpostilla lähetettäviin kysymyksiin. Kysymykset lähetettiin noin kymmenelle työntekijälle ja vastauksia palautui kaksi. Näin saimme tietoa, että opinnäytetyössämme toteutettava haastattelu täytyy tehdä joko kasvokkain tai jonkun turvallisen, kokoukseen tarkoitetun sovelluksen kautta. Sähköpostilla lähetetyt kysymykset kohdentuivat samoille työntekijöille kuin tässä opinnäytetyössämme, mutta laajemmalla otannalla. Vastaukset ennakoivissa kysymyksissä oli hyvin samansuuntaisia kuin varsinaisessa työssämme.

Vastauksissa tuli esiin ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessin haasteet enemmän kuin toimivuus. Prosessin toimivuuden kannalta oleellisimpina toimenpiteinä vastauksen lähettäneet kertoivat, että jokainen tietää oman roolinsa ja vastuunsa prosessin eri vaiheissa sekä sen, että jonkun pitää selkeästi johtaa prosessia ja seurata sen etenemistä.

Teemahaastattelussa prosessin toimivuudesta, tai tilanteesta, jossa prosessi oikeasti toimisi, haastateltavilla oli erilaisia ajatuksia. Esiin nousi asiakasnäkökulma, jota vasten peilattaessa prosessi ei vastaajan mielestä toimi tällaisena ollenkaan. Nykyisessä prosessissa kuvattiin asiakasnäkökulmasta tilanteen olevan epäselvä ja asiakasta mahdollisesti hämmentävä. Asiakkuus siirtyy paikasta toiseen ja työntekijät vaihtuvat. Toimivaa prosessia kuvattiin sellaiseksi, jossa asiakas on keskiössä, tietoinen mitä seuraavaksi tapahtuu ja kenen kanssa.

Yksi haastateltava kuvasi, että mikäli prosessi olisi toimiva, se tarvitsisi yhden ihmisen, joka tietää ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen asioista, kokoaa asioita ja pitää prosessin ajan tasalla. Myös työpariudet ja niiden toimivuus nousi haastatteluissa esiin. Työpariuksien syntymistä prosessin alkuvaiheessa

kuvattiin merkittäväksi asiaksi esimerkiksi asiakkaan palvelujen saannin kannalta ja monialaista arviointia asiakkaan tilanteesta pidettiin ensiarvoisen tärkeänä.

Prosessi ei ole toimiva tällaisenaan asiakasnäkökulmasta.

Asiakkaalla on tieto ja suunnitelma.

Kysymykseen, mitä tapahtuu, kun prosessi ei toimi, saimme myös vastauksia monesta näkökulmasta. Yhteistä vastauksille kuitenkin oli se, että toimimattomuuden nähtiin heikentävän selkeästi asiakkaan asemaa ja mahdollisuutta saada tukea ja apua matalalla kynnyksellä.

Toimimaton prosessi aiheuttaa ilmoitusten seilaamista eri tahojen välillä ja pahimmassa tapauksessa ne häviävät toimimattomien järjestelmien uumeniin, pompahtaen esiin sitten, kun lapsi on jo syntynyt. Lisäksi viivästystä ja toimimattomuutta aiheuttaa se, ettei tiedetä, kuka tekee, mitä tekee ja koska tekee. Tätä tilannetta haastateltava kuvasi poukkoilevaksi yhteistyöksi, jossa työpariuksia on haastavaa muodostaa.

Edelleen toimimattomaksi prosessia kuvailtiin myös siksi, ettei aikuissosiaalityöllä ole tarjota perheelle sopivia palveluita, kuten esimerkiksi perhetyö, jonka olisi tarpeellista käynnistää viimeistään raskauden puolivälissä. Myös sosiaalityöntekijöiden kuormittavat asiakasmäärät sekä aikataulut koettiin haastavaksi. Kun ei ole riittävästi yhteistä aikaa käsitellä perheen asioita, voi oleellista tietoa kadota jonnekin matkan varrelle. Edelleen toimimattomuudeksi koettiin se, etteivät sosiaalityöntekijät näe toistensa kirjauksia.

Toimimaton prosessi ja kiireiset aikataulut voivat pahimmillaan saada aikaan sen, että jossain kohdassa prosessia tehdään virheellinen arvio asiakkaan tilanteesta ja myöhemmin sitten esitetään syytöksiä, kun perheen tilanne on mennyt siihen pisteeseen, että lastensuojelun asiakkuus pitää käynnistää.

Toimivalla prosessilla koettiin olevan suuri merkitys nimenomaan asiakkaan kannalta. Mitä varhaisemmassa vaiheessa asiakkaan kanssa pystytään aloittamaan työskentely ja mitä selkeämmin prosessin kulku on kaikilla tiedossa,

sen sitoutuneemmaksi katsotaan yhteistyösuhteen asiakkaan kannalta muodostuvan.

8.5 Onko päätöksentekoprosessi selkeä ja kuka johtaa prosessia?

Päätöstenteko on keskeinen ja tärkeä osa sosiaalityötä. Haastatteluissa tuli esiin, että aikuissosiaalityössä on aikuisten palveluiden prosessi selkeä ja heillä on ammattitaitoa mm. toimeentuloon ja päihdeasioiden hoitamiseen liittyvien asioissa. Heillä ei kuitenkaan ole päätöksenteko-oikeutta kaikkiin odotettavan äidin tai hänen perheensä tarvitsemiin palveluihin, joten siltä osin päätöksentekoprosessi ei toimi. Myös se, ettei aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä nähnyt kaikkia kirjauksia perheelle annetuista palveluista, kerrottiin hankaloitettavan työtä. Eräs haastateltava kertoi prosessin olemassaolon aikuissosiaalityössä olevan yksinäinen saareke vain siksi, ettei lasta vielä ole olemassa.

Kysyimme haastateltavilta, kuka heidän mielestään johtaa ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessia tällä hetkellä. Tässä tuli selkeästi esiin, että prosessin johtaminen on haastavaa eikä selkeää yhtenäistä vastausta ollut. Viiden haastateltavan mielestä prosessia johtaa tai pitäisi johtaa sosiaalityöntekijän. Myös se, että prosessissa voi olla kaksi eri yksiköstä olevaa sosiaalityöntekijää, jotka ohjaavat omaa prosessia, koettiin outona. Prosessissa voi lisäksi olla terveydenhuollon sosiaalityöntekijä sekä monia muita työntekijöitä eri toimialoilta, mikä tuo haastetta prosessin johtamiseen. Johtaminen voi myös vaihtua, kun ensin prosessia johtaa aikuissosiaalityöntekijä ja sen jälkeen vastuu siirtyy osittain lastensuojeluun, jos on selvää, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun palveluita heti syntymän jälkeen.

Aikuissosiaalityöntekijän pitäisi ottaa vastuu, mutta en tiedä, johtaako ne oikeasti tätä.

Aikuissosiaalityöntekijän pitäisi johtaa. Esimies johtaa ja perusvastuu sosiaalityöntekijällä.

En haluaisi johtaa, mutta minun käsissä ne langat on. Se ei ole selkeästi tiedossa, mautta vastuutyöntekijänä sitä pitäis aikuissosiaalityön johtaa, mutta tunne, että itse istuu vaan kyydissä.

Aikuissosiaalityöntekijät kokivat prosessin johtamisen vaikeaksi myös sen takia, että asiakkaan saamat ja tarvitsemat palvelut tapahtuvat jossain muualla

kuin aikuissosiaalityössä. Asiakkaalla voi olla tiiviitä tapaamisia tai hoitokontakteja esimerkiksi mielenterveyspalveluissa tai HALSO-vastaanotolla. Kun aikuissosiaalityöntekijä kutsutaan mukaan verkostopalaveriin, voi muilla työntekijöillä olla odotus, että sosiaalityöntekijällä on tietoa ja hän tekee päätökset.

Vähä ootetaan, että sitä ite ois niin kuin se, jonka pitäis jotenki olla kärryillä ja johtaa.

8.6 Yhteistyön toimiminen ja kehittäminen eri toimijoiden välillä

Monialainen arviointi ja yhteistyö eri tahojen kesken nähtiin jokaisessa haastattelussa tärkeänä. Kun palvelutarpeen arviointi tehdään monialaisesti, jakautuu vastuu ja tieto asiakkaan tarvitsemista ja saamista palveluista kaikille asiakkaan kanssa toimiville työntekijöille eikä heidän tarvitse käyttää aikaa siihen, että jokainen kysyy asiakkaalta samoja asioita. Yksi haastateltava pohti, hyödynnetäänkö nyt kaikkea sitä tietoa, mitä eri tahoilla jo on asiakkaasta. Asiakkaista, joista tehdään ennakkollinen lastensuojeluilmoitus, on usein suuri huoli eri työntekijöillä. Ennen raskautta heillä on jo voinut olla asiakkuutta päihde- ja mielenterveyspalveluissa sekä aikuissosiaalityössä ja palveluiden pitäisi jatkua myös raskaana ollessa. Raskauden myötä verkostoon mukaan tulevat neuvola, HALSO-vastaanotto ja mahdollisesti pikkulapsivastaanotto sekä perhetyö. Verkosto asiakkaan ympärillä on iso, eikä asiakas aina itsekkään hahmota, ketä siihen kuuluu.

Monestihan asiakkaalta menee osa asioista ohi, ei muista mitä on puhuttu ja et ne on semmosia jännittäviä tilanteita, ku siinä on monia ihmisiä.

Haastatteluissa tuli esiin, että prosessissa mukana olevien työntekijöiden on pidettävä mielessä asiakasnäkökulma. Luottamuksellisen suhteen luominen heti prosessin alussa on tärkeää ja toiveena oli, etteivät työntekijät vaihtuisi prosessin aikana. Jos prosessi olisi perhesosiaalityön yksikössä, jossa on hyvin tiedossa kaikki perheiden palvelut, mukaan voisi tulla sosiaalityöntekijä, joka jatkaa perheen kanssa vauvan syntymän jälkeen. Asiakkaalle on tärkeää tietää, kuka hänen asioitaan hoitaa prosessissa ja ketä viranomaisia verkostoon kuuluu.

Mä ajattelen, että kun sen asiakkaan piirtää siihen keskiöön, että mikä on sillekin selkeätä.

Yhteistyön tekemiseksi ja helpottamiseksi ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten prosessissa, toiveena oli prosessin selkeät ja yksinkertaiset ohjeet ja palvelupolku. Kun kaikilla työntekijöillä, jotka kohtaavat työssään raskaana olevia ns. huolen perheitä, on tiedossa prosessin kulku, helpottaa se asian kertomista myös asiakkaalle ja hänen sitoutumisensa työskentelyyn paranee.

8.7 Voiko prosessi muuttua siten, että se toteutuisi alkuarviointitiimissä ja ketkä siitä voisivat käytännössä olla päättämässä?

Viimeisenä kysymyksenä esitimme haastateltaville ja erityisesti asiasta päättävälle esimiehille, onko prosessi mahdollista siirtää pois aikuissosiaalityöstä ja mitä se vaatisi.

Esimiesten näkemys oli, että prosessi siirtyisi alkuarviointitiimiin, jossa sen toteuttaminen olisi luonteva ja selkeä kokonaisuus. Työparin saisi mukaan heti prosessin alussa joko avohuollosta tai sosiaalihuoltolain mukaisesta tiimistä. Muutama haastateltava olisi siirtänyt prosessin sosiaalihuoltolain mukaiseen tiimiin, koska silloin voitaisiin minimoida työntekijöiden vaihtuvuus, jos asiakkuus jäisi sinne eikä lastensuojelun tarvetta olisi. Raskausaikana, kun lasta ei vielä ole, asiakkuus on sosiaalihuoltolain mukainen. Vaikka prosessi siirtyisi alkuarviointitiimiin, tarvitaan aikuissosiaalityötä myöntämään aikuisten palveluita, mikä on heidän osaamis- ja toimialaansa.

Haasteena prosessin siirtyminen aikuissosiaalityöstä alkuarviointitiimiin nähtiin henkilöstöresurssit ja määrärahat. Alkuarviointitiimi on pieni ja ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten siirtyminen sinne tuo lisää työtä. Vahvuutena prosessin siirtymisessä alkuarviointitiimiin nähtiin luontevuus lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluiden kanssa, kun toimitaan samassa toimipaikassa. Alkuarvioinnin työntekijöiden on mahdollista nähdä taustatietoa asiakkaasta ja hänen mahdollisesta aiemmasta lastensuojelun asiakkuudesta, mikä auttaa palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä.

Aikuissosiaalityössä on budjetoitu rahaa tuettuun asumiseen, kuten raskausaikaiseen ensikotijaksoon tai päihdekuntoutukseen ja raha oltiin valmiita siirtämään pois aikuissosiaalityöstä prosessin siirtämisen yhteydessä. Lapsen synnyttyä ja mahdollisen lastensuojelu- tai sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden alkamisen jälkeen kustannukset menevät siihen tulosityksikköön, missä asiakkuus on.

Lähes kaikkien haastateltavien mielestä prosessin suunnitteluun pitäisi ottaa mukaan myös niitä, jotka käytännössä käsittelevät ennakkollisia lastensuojeluilmoituksia, koska heillä on kokemusta nykyisestä prosessista ja sen ongelmakohdista sekä ajatuksia siitä, mikä pitäisi muuttua. Tärkeimpinä prosessin eteenpäin viejinä pidettiin kuitenkin esimiesten roolia.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tuloksia tarkastellessa on tärkeää esittää tutkimuksen keskeiset asiat mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi tutkimuskysymysten kautta siten, että lukijan on helppo löytää tutkimuksen päätulokset ja lukijan huomio kiinnittyy niihin. Luetteloinnin sijaan tuloksia tarkastellaan tutkimusongelmaan peilaten. Tekstin lisäksi tuloksia kuvaillaan usein kaavioiden tai taulukoiden avulla, sillä ne tiivistävät hyvin asiaa ja havaintojen tekeminen on selkeää. (Hirsjärvi ym. 2001, 242.)

Nykyisin niin sosiaalihuollossa kuin lastensuojelussakin puhutaan paljon laadunhallinnasta ja laatujärjestelmästä. Toimivat prosessit ovat yksi osa laadunhallintaa ja ne sitouttavat työntekijät toteuttamaan hyvää palvelua. Prosessien kuvaaminen tekee palvelut läpinäkyviksi sekä omassa organisaatiossa että organisaation ulkopuolisille yhteistyötahoille. Onnistuneissa prosessikuvauksissa on onnituttu näkemään palveluiden pullonkaulat sekä kehittämään ja parantamaan niitä asiakasnäkökulmat huomioiden. (Rousu & Holma 2004, 6–7, 51.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toimivampi prosessi ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn. Tarve prosessin muutokselle nousi alkuarvioinnin työntekijöiltä. Heidän mielestensä ongelmana oli, että prosessia oli kuvattu

ja kehitetty useita kertoja, mutta se oli edelleen epäselvä ja toimimaton käytännön työssä. Prosessin toimimattomuus heikensi asiakkaan mahdollisuutta saada oikeanlaisia sekä oikea-aikaisia palveluita ja epäselvän prosessin koettiin myös lisäävän yksittäisten työntekijöiden työmäärää. Seuraavaksi tuomme esiin keskeiset vastaukset mielestämme merkityksellisimmistä kysymyksistä, kun pohditaan opinnäytetyön tavoitetta eli uutta, toimivaa prosessia ja ohjeistusta sen toteuttamiseen.

Forbes ja Lyon (2006, 289–292) ovat myös tutkimuksessaan todenneet, että moniammatillinen työ päihdeäitien auttamisessa on tärkeää. Kuitenkin moniammatillisen työn toteuttamisessa oli heidän tutkimuksensa mukaan usein esteitä, mitkä pitäisi tunnistaa. Esteitä moniammatilliselle työlle on heidän mukaansa ajan löytymisessä, jos kutsu tulee liian lyhyellä varoitusajalla. Joskus myös eri ammattilaisten eri näkökulmat ja lähestymistavat ongelmiin tai asioiden hoitamiseen voivat olla erilaisia. Tällöin roolivastuiden jakautuminen johti asiakkaan hoidon pirstaloitumiseen. Joskus esiintyi myös yhteistyöhaluttomuutta sekä haluttomuutta jakaa luottamuksellista tietoa. Ratkaisuna he esittivät eri yhteistyötahojen yhteisiä koulutus- ja opintopäiviä, yhteyshenkilön nimeämistä, selkeitä viestintäjärjestelmiä sekä yhteisiä dokumentteja äidin tilanteesta.

Meidän tutkimuksemme mukaan ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessissa on ollut havaittavissa samankaltaisia haasteita kuin Forbes ja Lyon (2006) tutkimuksessa. Eryteisesti prosessin johtamisessa ja työskentelyn pirstaloitumisessa on ollut haasteita. Yhteistyöhalukkuutta asiakkaan auttamiseksi sen sijaan löytyy. Suomen tiukka lainasäädäntö tietojen luovuttamisessa viranomaiselta toiselle voi joskus hidastaa yhteistyötä, mutta se ei ole este, kun tietopyynnöt ja tietojen luovutus tehdään oikein ja asiakkaan luvalla.

Kuvioiden käyttöä tutkimustulosten tarkastelussa ja johtopäätösten tekemisessä voidaan perustella siten, että tutkimuksen ymmärrettävyys sekä luettavuus paranevat ja tutkimuksen keskeiset asiat selviävät lukijalle pienemmällä ponnistelulla. Hyvin tehty kuvio tiivistää siis tekstin ja numerot helposti havaittavaan muotoon. Tutkimusraportin kuvat, kartat piirroksot tai ylipäätään kaikki muu kuin taulukot, ovat kuvioita. Kirjoittajan tulee kuvioita käytettäessä pohtia,

minkä asian haluaa kuviolla tuoda esiin, onko kuvio tarpeellinen ja täydentääkö se tekstiä ja millainen kuvio sopii mihinkin tarpeeseen (Hirsjärvi ym. 2001, 297–298.)

Kuvien (kuva 2 ja kuva 3) avulla havainnollistamme tämänhetkisen prosessin kulkua, sekä sitä, millainen se voisi tämän tutkimuksen johtopäätösten valossa olla. Tarkoituksenamme on kuvata selkeästi se, miten monivaiheisesta ja epäselvästä prosessista on mahdollista saada yksinkertainen ja selkeästi johdettu toimiva.

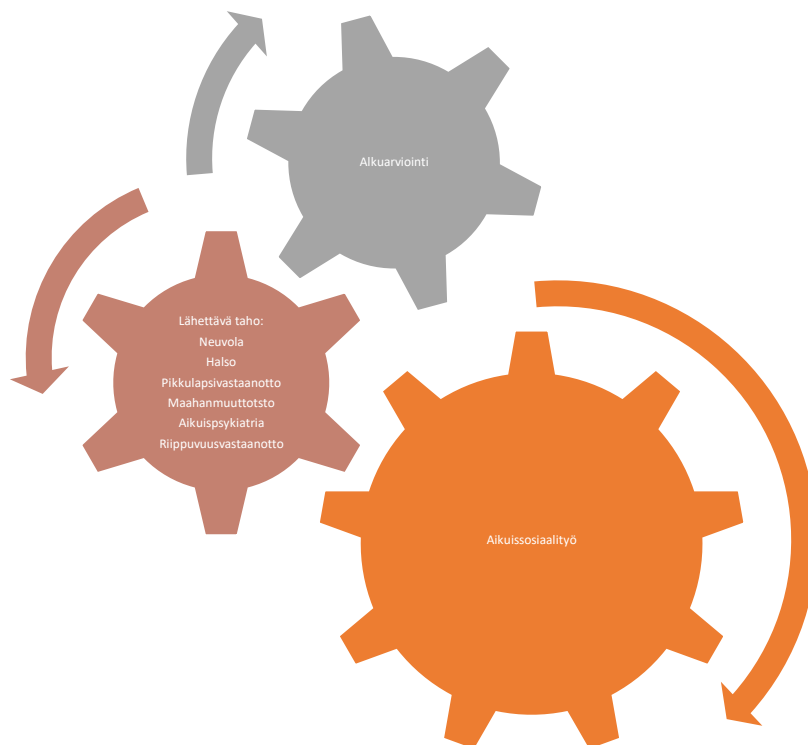
Prosessin muutoksella haetaan joustavuutta ja selkeyttä ennakollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyprosessiin. Nykyinen prosessi käynnistyy alkuarviointitiimissä, jonne ilmoitukset ohjautuvat ja siirtyvät sieltä aikuissosiaalityön työntekijöiden käsiteltäväksi. Nykyisessä prosessissa on siis useampi vaihe ja tämä aiheuttaa sen, että työskentelyprosessit käynnistyvät niin alkuarviointitiimissä kuin aikuissosiaalityössäkin.

Uusi prosessikuvaus määrittää selkeästi vastuun alkuarviointitiimille, joka ottaa vastaan ilmoituksen, johtaa prosessia sekä kokoaa monialaisen verkoston. Uusi prosessi käsitellään kokonaisuudessaan yhdessä paikassa ja se jouduttaa prosessia ja mahdollistaa asiakkaalle palvelun saamisen oikea-aikaisesti. Työntekijänäkökulmasta uusi prosessi vaatii vähemmän ennakollisen lastensuojeluilmoituksen siirtämistä paikasta toiseen, joten työntekijäresurssia tarvitaan vähemmän. Uuden prosessin johtaminen sekä verkoston kokoaminen on myös selkeästi alkuarviointitiimin sosiaalityöntekijän vastuulla.

9.1 Nykyinen prosessi

Nykyisessä prosessissa (kuva 2) ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tekijä lähettää ilmoituksen yleensä alkuarvointiin, joka kirjaa sen saapuneeksi. Alkuarvioinnin työntekijän tulisi nykyisen prosessin mukaan lähettää ilmoitus aikuissosiaalityön työntekijöille, jotka aloittavat ennakollisen lastensuojeluilmoituksen käsittelyn. Ohjeistuksen mukaan aikuissosiaalityön työntekijän tehtävänä on aloittaa vanhemmalle palvelutarpeen arviointi ja koota monialainen

verkosto, mutta haastatteluissa tuli esiin, että aikuissosiaalityön työntekijä tekee ainoastaan ennakollisen lastensuojeluilmoituksen arvio -lomakkeen eikä aloita laajaa palvelutarpeen arviointia.

Kuva 2. Nykyinen prosessi

Haastatteluissa tuli myös esiin se, että joskus saapunutta ilmoitusta ryhdyttiin käsittelemään alkuarviointitiimissä. Myös HALSO-vastaanotto kutsuu koolle monialaisia verkostoja prosessin aikana ja haastattelujen mukaan tämä hämmäntää aikuissosiaalityössä, jolle prosessin johtaminen kuuluu.

Kuvaamme nykyistä prosessia rattaina, jotka voivat pyöriä moneen suuntaan ja käynnistellä useampia päällekkäisiä prosesseja, eikä prosessilla ole selkeää johtajaa. Haastatteluissa tämä asia nousi selkeästi esiin ja sen koettiin aiheuttavan ylimääräistä työtä ja sekaannusta siitä, kenelle prosessin eteenpäin vieminen kuuluu. Asiakkaasta on usein paljon tietoa eri yksiköissä, mutta tämä tieto ei siirry työntekijöiltä toiselle ilman monialaista yhteistyötä. Asiakas ei haastattelujen mukaan välttämättä osaa tai halua kertoa eri työntekijöille, missä eri palveluissa hän jo on tai on ollut. Kun asiakas saa palveluita sekä

terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluista, ei työntekijät pysty eri kirjausjärjestelmien takia näkemään asiakkaasta tehtyjä kirjauksia, vaikka asiakas antaisikin siihen luvan.

9.2 Uusi prosessi

Uutta prosessia luodessa on tärkeä ottaa mukaan ne asianosaiset, joita prosessin muutos koskettaa. Kun prosessia ja muutostarvetta tarkastellaan monesta eri näkökulmasta ja kuullaan kaikkia asianosaisia, tulee esiin ideoita, joita ei tulisi ilman heitä. Jo tässä vaiheessa havaitaan prosessin omistajat, jotka jatkossakin vastaavat ja johtavat prosessia. Se lisää sitoutumista ja motivaatiota alkaa toteuttaa uutta prosessia. (Karimaa 2001, 159.)

Haastatteluissa tuli esiin työntekijöiden ja esimiesten yhteinen tahto muuttaa ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten prosessi niin selkeäksi, että kaikilla prosessissa mukana olevilla työntekijöillä on tieto, kuinka prosessi etenee. Kun kaikilla raskaana olevan äidin ja perheen verkostossa mukana olevilla työntekijöillä on tieto, kuka johtaa prosessia, helpottaa se yhteistyötä.

Haastatteluissa kysyttiin, keiden tulisi olla mukana siinä pöydässä, missä ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten muutosprosessia käsitellään. Kaikkien vastaajien mielestä siellä tulisi olla esimiesten, koska he viime kädessä päättävät asiasta. Useampi vastaaja kertoi, että siinä tarvitaan myös heitä, jotka vievät ennakkolisen lastensuojeluilmoituksen prosessia eteenpäin ja oikeasti tietävät käytännön työstä.

Haastattelujen perusteella ehdotamme, että prosessi siirtyy aikuissosiaalityöstä alkuarviointitiimin vastuulle, jolloin alkuarvioinnin sosiaalityöntekijä johtaa prosessia ja vastaa monialaisen yhteistyön käynnistymisestä ja ylläpitämisestä. Perustelemme prosessin muutosta haastateltavien kokemuksilla, että alkuarviointitiimissä on vahvaa osaamista sekä ammattitaitoa arvioida lapsiperheen tilannetta ja palvelutarpeita, koska siellä käsitellään kaikki lastensuojeluilmoitukset sekä sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenottoopyynnöt.

Seuraavassa kuvassa (kuva 3) havainnollistuu tutkimuksemme mukaan luotu uusi prosessi, jossa on kuvattu prosessin eteneminen. Sen lisäksi on tehty kirjallinen seloste, joka jaetaan yhteistyötahoille (liite 3) sekä kirjallinen prosessikuvaus alkuarviointitiimille (liite 4).

Kuva 3. Uusi prosessi

Prosessien muutoksessa, kuten muissakin organisaation muutoksissa esimiehillä on iso merkitys. Heidän tehtävänänsä on auttaa ja tukea työntekijöitä löytämään muutosinto uudessa tilanteessa. Kun työntekijä saa esimiehen tuen ja kannustuksen sekä arvostusta työssään, lisää se työntekijän hyvinvointia ja sitoutumista organisaation ja työyhteisön tavoitteisiin. Uusien työtehtävien tai muutosten tullessa, työntekijältä vaaditaan sopeutumista ja halua uudistua. Sitä helpottaa, kun esimies kertoo muutoksista myönteisesti, tunnistaa työntekijöiden sisäiset motivaatiot ja auttaa työntekijöitä kehittämään omaa osaamista. (Ponteva 2010, 18–21.)

Eräässä haastattelussa tuli esiin, kuinka esimerkiksi lastensuojelussa on vuosien aikana usein keskusteltu muutoksista ja tuotu uusia ehdotuksia ja käytäntöjä työntekijöille. Muutosehdotukset tai toimintatavat eivät ole kuitenkaan läheneet toimimaan, koska vanhoja käytänteitä ei ole purettu. Uudet käytännöt ovat tulleet vanhojen päälle ja lopulta kukaan ei tiedä ja muista, mikä oli uusin käytäntö tai toimintatapa. Siksi kirjallisesti avatut ja työntekijöiden yhdessä työstämät prosessit auttavat muutosten toteuttamisessa ja jatkumisessa. Silloin niiden toimivuutta voidaan myös arvioida.

Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyn siirtyminen aikuissosiaalityöstä alkuarviointitiimiin ei poista raskaana olevien äitien ja heidän perheiden aikuissosiaalityön tarvetta. Aikuissosiaalityöllä on edelleen tärkeä tehtävä aikuisten palveluiden tuottajina ja osaajina. Tässä on mahdollista toteuttaa haastatteluissa esiin tullut toive sosiaalityöntekijöiden yhteistyöstä ja yhteisestä reflektiosta asiakkaan asioiden käsittelyssä. Sosiaalityöntekijät saavat toisiltaan ammatillista tukea palveluita päätettäessä ja sillä on iso merkitys myös asiakkaalle ja hänen saamalleen avulle ja tuelle. Yhteisessä moniammatillisessa keskustelussa voidaan hyödyntää jokaisen työntekijän osaamista ja ammattitaitoa.

Prosessin siirtyminen aikuissosiaalityöstä alkuarviointitiimiin merkitsee asiakkaan kannalta sitä, että prosessissa on vähemmän työntekijöitä, palvelutarpeen arviointi on laadukkaampaa, koska alkuarvioinnissa on tietoa kaikista lapsiperheiden saatavilla olevista palveluista. Lisäksi lastensuojelun ja sosiaalihuollon työntekijät ovat fyysisesti samassa ympäristössä, joka jouduttaa ja helpottaa yhteistyön tekemistä ja oikeiden työntekijöiden saatavuutta. Perhetyöntekijöinä näemme asiakkaan etuna sen, että perhetyö voi käynnistyä riittävän aikaisin ja siitä voidaan tehdä päätös nopeasti, jolloin työskentely pääsee alkamaan.

Opinnäytetyömme konkreettinen tavoite oli siis luoda toimiva malli ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista sekä tuotoksena selkeä ja yksinkertainen ohje työntekijöille ja yhteistyötahoille. Haastatteluissa tuli esiin, että uudesta ohjeesta ja mallista olisi hyvä luoda sähköinen ja muokattava versio, sekä kirjallisena tuotoksena jonkinlainen esite.

Tehdessämme opinnäytetyötä, ajatuksemme oli luoda sellainen prosessi ja ohje, jota ei tarvitse lähteä muuttamaan lähivuosina. Koska ohjeeseen ei myöskään kirjata prosessista vastuussa olevien sosiaalityöntekijöiden nimiä, ei muokattavalle, sähköiselle ohjeelle ole mielestämme tarvetta. Päätimme, että kirjoitamme ohjeen selkeästi ja lyhyesti sekä täydennämme tekstiä kuvion avulla. Käymme ohjeen läpi esimiesten kanssa ja jaamme sitä heidän hyväksyntänsä jälkeen yhteistyötahoille. Mahdollinen painettu ohje tai flyer voidaan

tuottaa esimiesten suostumuksella. Jäämme myös seuraamaan, mitä palautetta ohjeesta ja uudesta prosessikuvauksesta tulee yhteistyöverkostoilta. Yhteistyötahojen toiveesta käymme kertomassa heille opinnäytetyöstämme ja ensimmäinen tapaaminen on sovittu joulukuulle 2020.

Opinnäytetyön ollessa lähes valmis keskustelimme työtämme ohjaavan sosiaalityöntekijä Kirsi Kaskisen kanssa. Häneltä saimme palautetta, että työmme on tullut ihan oikeaan kohtaan ja että valmiudet prosessin siirtymiselle alkuarviointitiloihin ovat hyvät. Kaskisen mukaan prosessin siirtyminen paikkaan, jossa on osaamista ja palvelulupaus nopeaan yhteydenottoon ilmoitusten saapumisen jälkeen, toteuttaa samanlaista laatuvaatimusta myös ennakollisten lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn. Kaikki perhesosiaalityön arviointia tarvitsevat kuntalaiset saavat tasalaatuaista palvelua, kun arvioinnit tehdään yhdessä yksikössä.

Opinnäytetyötä kirjoittaessamme tuli esiin, että valmistelut ennakollisten lastensuojeluilmoitusten siirtämiseksi aikuissosiaalityöstä alkuarviointitiloihin oli esimiestasolla jo käynnistetty. Vuoden 2021 budjettia suunniteltaessa täytyy huomioida kustannukset, joita syntyy prosessin siirtymisestä yksiköstä toiseen. Siirtymisen aikataulu on Kaskisen (2020) mukaan vielä epäselvä.

Essoten kehyskunnissa ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi säilyy edelleen aikuissosiaalityössä, joten tämä opinnäytetyö koskee vain Mikkelin ennakollisia lastensuojeluilmoituksia. Kaskisen (2020) mukaan tulevaisuudessa voi kuitenkin olla mahdollista, että kehyskuntienkin ennakolliset lastensuojeluilmoitukset käsiteltäisiin perhesosiaalipalveluiden alkuarviointitiloihin.

10 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tulee huomioida, ettei siihen ole olemassa mitään yksiselitteistä ohjetta. Tutkimuksen arviointi tapahtuu kuitenkin kokonaisuutena, jossa johdonmukaisuus on merkityksellistä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.)

Tuomi ja Sarajärven (2002, 135–138) mukaan seuraavista seikoista saattaa olla hyötyä luotettavuutta arvioidessa. He nostavat esiin muun muassa kysymyksiä tutkimuksen tekemisestä. Mitä tutkitaan ja miksi sekä sen, miksi tutkimus on tutkijoille tärkeä ja muuttuvatko tutkijan ajatukset tutkimuksen etene-
misen myötä. He nostavat esiin myös ajatuksen siitä, millä tavalla aineisto ke-
rättiin ja millä perusteella tutkimukseen valittiin tiedonantajat. Tutkimuksen lu-
otettavuutta voidaan arvioida myös sen eettisyyden sekä aineiston kasaamisen
ja raportoinnin tasolla.

Laadullisessa tutkimuksessa työn validiteetti korostuu enemmän kuin reliabili-
teetti. Toiminnallisessa tutkimuksessa työn luotettavuus tulee ilmi siinä, kuinka
hyvin ja läpinäkyvästi opiskelija kuvaa raportissa työn kulkua. Raportissa tulee
ilmetä, kuinka uskottavia ja vakuuttavia saadut tulokset tai esimerkiksi työs-
kentelymalli on. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimuksen tekijän eettiset ratkaisut sekä uskottavuus kulkevat rintarinnan
tutkimuksessa ja uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen tutkimuksen käytän-
töjen noudattamiseen. Tieteellisen tutkimuksen hyväksi käytännöiksi luetaan
yleinen huolellisuus ja tarkkuus kaikessa tutkimukseen liittyvässä työssä sekä
työn esittämisessä. Myös yhteiset toimintatavat, avoimuus ja muiden tutkijoi-
den saavutusten huomioon ottaminen tukevat hyvää tieteellistä käytäntöä tut-
kimustyössä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129–130.)

Vastuu siitä, että hyvät tieteelliset käytännöt toteutuvat on tutkimuksen tekijällä
sekä tutkimusyksikön johtajalla eli esimerkiksi työtä ohjaavalla opettajalla.
Myös tutkimuksen rehellisyys sekä vilpittömyys on samaisten tahojen vas-
tuulla. Hyvien tieteellisten käytäntöjen loukkauksina voidaan pitää sitä, että
tutkija vähättelee muiden tutkijoiden osuutta julkaisussa ja viittaa puutteelli-
sesti aiempiin tutkimustuloksiin sekä raportoi harhaanjohtavasti tai huolimatto-
masti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 130.)

Tutkimuksen eettisiä näkökulmia on hyvä tarkastella peruskysymysten kautta.
Näkökulmista yleisimmin painotetaan kysymystä siitä, millaisia keinoja tutki-
mista tehdessä saa käyttää. Tärkeää on pohtia eettisesti sitä, millaista oike-
asti on hyvä tutkimus, miten rajata tiedonjano hyväksyttäviin rajoihin ja mitkä

ne rajat ovat. Tutkimustulosten tavoittelun tulee olla myös eettisesti hyväksyttävää ja tutkijalla pitää olla selkeästi tiedossa mitä tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 123.)

Eettisyyttä arvioitaessa Tuomi ja Sarajärvi (2002,126) tuovat esiin, että jo tutkimusaiheen valinta nostaa esiin eettisiä kysymyksiä. Kun aiheen valinnan eettisyyttä pohditaan, tulee mietittäväksi se, kenen ehdoilla tutkimukseen ryhdytään ja tutkimuksen aihe valitaan.

Omassa opinnäytetyössämme pyrimme luotettavuuteen raportoimalla tarkasti työn kulkua, siihen osallistuvia tahoja sekä kirjoittamalla avoimesti myös epäonnistumisia ja vaikeuksia, joita työskentelyssä tuli eli työtä tarkasteltiin myös eettisesti. Tehtävän prosessin yleistettävyyttä voidaan arvioida yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa työn valmistuttua. Työn luotettavuus ilmenee vielä vahvemmin, kun prosessia on kokeiltu käytännössä ja saadaan selville, miten se toimii alkuarvioinnin tekemänä. Tämä vaatii silloin myös muiden yhteistyökumppaneiden arviointia ja palautetta.

Opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä pyrittiin vahvistamaan sillä, että haastatteluja luettiin useampaan kertaan ja kirjoittamisvaiheessa tarkastettiin huolellisesti tekemiemme luokittelujen ja litterointien yhteneväisyys. Myös se, että luokittelun jälkeen kirjasimme kaikki asiaan liittyvät haastateltavien ajatukset ja mielipiteet opinnäytetyön tuloksiin, lisää luotettavuutta. Pyrimme varmistamaan, ettei tuloksissa tule esiin kenenkään haastateltavan henkilöllisyys. Vastaajajoukko on pieni ja kyseisten yksiköiden työntekijöiden henkilöllisyys selviää Essoten nettisivuilta. Haastattelut litteroitiin tietoturvalisesti ja haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti työn valmistuttua.

Uskomme, että työmme luotettavuutta lisää myös se, että olimme haastateltaville tuttuja työmme kautta ja heidän oli helppo puhua meille suoraan. Ymmärrämme myös lastensuojelun ammattikieltä, joten meidän oli helppo esittää tarkentavia kysymyksiä, mikäli meitä jäi mietityttämään, ymmärsimmekö oikein jonkin ajatuksen tai vastauksen.

11 POHDINTA

Opinnäytetyön aihe nousi oman työyhteisömme sisältä, sillä siellä oli koettu olemassa oleva ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen prosessikuvauksen olevan päivitystä vaille. Esimiesten päivittämä ohje ei ollut vakiintunut työntekijöiden käyttöön, eikä siinä olevan ohjeistuksen koettu olevan käytäntöön parhaalla mahdollisella tavalla soveltuva ja työntekijää sitouttava. Olimme kumpikin lastensuojelun perhetyön työntekijöinä kiinnostuneita tutkimaan olemassa olevaa prosessia sekä kehittämään uuden, toimivan mallin, sillä koimme, että siitä olisi hyötyä meidän työyhteisöllemme, monialaiselle yhteistyölle sekä sitä kautta tärkeimmille eli asiakkaalle.

Opinnäytetyön tekeminen yhdessä työkaverin kanssa oli mielenkiintoinen ja opettava prosessi. Suomessa täysin poikkeuksellinen aika sekä vallitsevat poikkeusolot korona pandemian aikana toivat omat sävynsä opinnäytetyön prosessiin. Lähdekirjallisuuden hankinnassa oli erityisiä piirteitä ja pohtimista kirjastopalveluiden suljettua ovensa. Osaltaan tuo kirjallisuuden rajoitettu saatavuus sekä lähdekirjojen miettiminen uusiksi lisäsi työtä sekä toi haastetta teoriaosuuksien kirjoittamiseen.

Opinnäytetyömme teoriaosuus vaati paljon pohdintaa. Aiheen rajaus oli haastavaa mutta erittäin tärkeää, jotta vain oleellinen tuli tutkittua eikä aihealueet laajentuneet hallitsemattomiksi. Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessista löytyi vain vähän tutkittua tietoa, sillä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus on otettu käyttöön vain noin 10 vuotta sitten. Opinnäytetyömme tulosten yleistettävyyttä on vaikea arvioida, koska jokaisessa kunnassa on omat prosessit, joiden toimivuudesta ei ole tietoa. Tutkimuksemme antaa kuitenkin näytön, että muutosprosessi on mahdollista tehdä yhteistyöllä.

Yhdessä pohdimme suuntaviivoja, luimme teoriaa ja peilasimme luettua sekä haastattelujen materiaalia omiin kokemuksiimme ennakkollisten lastensuojeluilmoitusten prosesseista. Työkaverit ja esimiehet kyselivät matkanvarrella, kuinka työmme etenee ja milloin se valmistuu. Myös yhteistyöverkostot odottavat työmme valmistumista ja uuden prosessin esittelyä. Kaikkien toiveena on, että olemme saaneet aikaan jotain uutta, mikä toimisi. Omasta mielestämme

saimme vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiimme ja niiden pohjalta pysyimme luomaan uuden prosessin.

Keskusteluissa työkavereiden kanssa on tullut esiin, että muutkin prosessit olisi hyvä avata ja kirjata selkeiksi kuvauksiksi. Essoten perhe- ja sosiaalipalveluissa on paljon uusia työntekijöitä ja uutta työntekijää perehdytettäessä olisi hyvä läpikäydä myös prosessit. Prosessien selkeys ja yksinkertaisuus helpottavat työskentelyä ja tuo tasaisen laadun työskentelyyn, vaikka työntekijät vaihtuvat.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin vain ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten prosessin muutokseen. Mietimme aluksi, että tutkimme myös palveluita, joita prosessin aikana asiakkaalle tarjotaan, mutta se olisi laajentanut opinnäytetyötä liian paljon ja se olisikin toisen tutkimuksen aihe. Jatkotutkimuksena voisi tarkastella ennakkolista lastensuojeluilmoitusprosessia ja palveluita asiakkaan näkökulmasta eli kuinka asiakkaat ovat kokeneet ennakkolisen lastensuojeluilmoituksen ja työskentelyn moniammatillisen verkoston kanssa.

Opinnäytetyön loppuvaiheessa luetuimme opinnäytetyötämme eri alojen ihmisillä, koska halusimme saada tietoa, kuinka työ aukeaa sellaisille henkilöille, joilla ei ole mitään tietoa sosiaalialasta tai lastensuojelusta. Lukukierrokselta saimme arvokasta tietoa ja käsityksen siitä, kuinka yksinkertaiseksi ohjeeksi ja esitteeksi prosessi tulee avata, jotta se olisi selkeä myös esimerkiksi asiakkaalle tai muuten asiasta kiinnostuneille.

Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa päädyimme myös pohtimaan omaa ammatillista kasvuamme sekä sitä, kuinka tällainen prosessi herättää tarkastelemaan asioita useasta näkökulmasta. Lukiessamme työtämme läpi ja keskustellessamme siitä, huomasimme toistuvasti päätyvämmme hedelmälliseen keskusteluun niin aineiston keruusta kuin lähdekirjallisuuden tutkimisestakin. Käytimme paljon aikaa myös saamamme palautteen läpikäymiseen ja pohdimme kriittisesti sitä, mitkä muutokset olivat työmme tavoitteen kannalta merkittäviä.

LÄHTEET

Ahlqvist-Björkroth, S., Airo, R., Isosävi, S., Lindblom, J., Korja, R., Pyhtälä, R., Salo, S. 2019. Lapsen varhaisesta kehityksestä uutta tietoa. Psykologi. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.psykologilehti.fi/psykologi/tiede/lapsen_varhaisesta_kehityksesta_uutta_tietoa [viitattu 23.3.2020].

Aineistohallinnan käsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>. [viitattu 15.8.2020].

Andersson, M. 2019. Äitiys on mahdollisuus. Teoksessa Pehkonen, A., Kekoni, T. & Kuusisto, K. (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Vastapaino. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda Oü, 115–139.

Bardy, M. 2011. Lastensuojelun ala. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Unigrafia Oy, 41–43.

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino, 27–51.

Essote, 2020. Aikuissosiaalityön ja taloudellisen tuen palvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.essote.fi/asiakkaalle/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/aikuissosiaalityon-palvelut/aikuissosiaalityo/> [viitattu 16.3.2020].

Essote, 2020. Tule meille töihin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.essote.fi/ammattilaiselle/meille-toihin/>. [viitattu 29.9.2020].

Forbes, J. & Lyon, P. 2006. Working with risky consumers: multi-professional care for substance-using pregnant women. *International Journal of Consumer Studies*, 30, 3, 284-293. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/247669626_Working_with_risky_consumers_Multi-professional_care_for_substance-using_pregnant_women [viitattu 12.9.2020].

Gümüscü, A., Nygren, L., Khoo, E., 2020. Social work and the management of complexity in Swedish child welfare services. *Nordic Social work research* 2020, VOL.10, No, 3., 257–269. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2156857X.2018.1542336> [viitattu 17.9.2020].

Halme, N., Vuorisalmi, M., Perälä M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen raportti. Tampere: Juvenes Print.

HALSO-palaveri 20.8.2020. Palaveri muistiinpano. Saatavissa Merja Tolvanen. Essote.

Heino, T. 2011. Keitä ovat lastensuojelun asiakkaat. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Unigrafia Oy. 61–65.

Helminen, P. & Sukula-Ruusunen, K. 2017. Kokonaisvaltainen asiakkaan kohtaaminen ja tilannearviointi ohjaustyössä. Teoksessa Helminen J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy. 46–57.

Hietämäki, J. 2015. Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/46576/978-951-39-6257-9_vaitos_220812014.pdf?sequence=1. [viitattu 10.9.2020].

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Printon. 216–246.

Juhila, K. 2018. Aika, paikka & sosiaalityö. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja Oü.

Karimaa, E. 2001. Osaaminen on malleissa. Kunnan järjestelmien ja prosessien mallit. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Karjalainen, P. 2017. Aikuissosiaalityö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Printon. 247–259.

Kaskinen, K. 2020. Perhesosiaalityön palveluesimies. Essote. Henkilökohtainen tiedonanto 29.9.2020.

Kauranen, I., Mustakallio, M., Palmgren, V. 2006. Tutkimusraportin kirjoittamisen opas opinnäytetyön tekijöille. Teknillinen Korkeakoulu. Helsinki: Picaset Oy.

Kivelä, N. 2016. Laadukas lastensuojelutarpeen selvittäminen. Turun Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/125359/gradu2016Kivel%C3%A4.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. [viitattu 10.9.2020].

Klemetti, R. & Hakulinen-Viitanen, T. (toim.) Kansallinen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä. 2013. Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. THL. Tampere. Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.

Kotisaari, T. 2018. Yhteinen arviointi ja pirulliset ongelmat lastensuojelussa. Työkaluja johtavalle sosiaalityöntekijälle. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=0a1b7090-e93f-43a7-a1ef-65093676841c> [viitattu 17.9.2020].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P25c>. [viitattu 23.2.2020].

Mattila, P. 2007. Johdettu muutos. Avaimet organisaation hallittuun uudistamiseen. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Muhonen, S. 2017. Raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten hoito. Eettiset ohjeet ja asiantuntijamielipiteet lehtikirjoituksissa. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56994/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201802041418.pdf> [viitattu 23.3.2020].

Mäkinen O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ohje 2019. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Essote.

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2010. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSOY. Porvoo.

Petreljus, P., Tulensalo, H., Jaakola, A-M., Hietämäki, J. 2016. (toim.) Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [viitattu 13.9.2020].

Pikkulapsivastaanotto. 2020. Esite. Essote.

Ponteva, K. 2010. Onnistu muutoksessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Raitoharju, M. 2020. Sosiaalityöntekijä. Sähköpostikeskustelu 7-8.9.2020. Essote.

Riippuvuusvastaanotto. s.a. Esite. Essote.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen Laadunhallinta. Suomen Kuntaliitto. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/> [viitattu 23.2.2020].

Saarinen, K. 2015. Ennakolliset lastensuojeluprosessit aikuissosiaalityönkäytäntöinä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/158518/Saarinen_Sosiaalityo.pdf?sequence=2 [viitattu 16.3.2020].

Sairaanhoitotoiminnan arviointiraportti. Erikoissairaanhoito. 2019. ESSOTE. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.essote.fi/wp-content/uploads/sites/2/2020/07/sairaanhoitotoiminnan-arviointiraportti-2019.pdf> [viitattu 15.8.2020].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> [viitattu 15.8.2020].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Julkaisu 2017:5. Helsinki. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 5.9.2020].

Taina, J. & Kotiranta, T. 2014. Teoksessa Haverinen, R., Kuronen, M., Pösö, T. (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vantaa: Hansaprint Oy. 179–195.

THL, 2020. Lastensuojelun käsikirja. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/ennakollinen-lastensuojeluilmoitus>. [viitattu 23.2.2020].

THL, 2020. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. [viitattu 29.9.2020].

Tietosuojavaltuutettu. 2010. Sosiaalipalvelujen tarpeen kartoitusta ja ennakkollista lastensuojeluilmoitusta koskevien henkilötietojen käsittelystä. Tietosuojavaltuutetun kannanotto 26.3.2010. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2010/20100163> [viitattu 15.8.2020].

Tilastoraportti 28/2020. 1.7.2020. THL. Lastensuojelu 2019. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 5.9.2020].

Tonttila, K. 2014. Lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvetodokumentti työntekijän arvio lastensuojeluasiakkuuden tarpeesta. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sosiaalityön käytäntötutkimus.PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/3953/Lastensuojelutarpeen_selvityksen_yhteenvetodokumentti_Kirsti_Tonttila_Kaytantotutkimus2014.pdf. [viitattu 10.9.2020].

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Viisterä, M. 2020. Sosiaalityöntekijä. Tiedonanto 23.7.2020. Lastensuojelun alkuarviointi. Essote.

Weck- Näse, J. 2010. Ennakolliset lastensuojeluilmoitukset. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://docplayer.fi/6299792-Ennakolliset-lastensuojeluilmoitukset.html> [viitattu 15.8.2020].

-
1. Asia	Tutkimuslupa, Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten prosessi Mikkelissä
2. Asiaselostus	Tutkimuksen suorittajat: Turunen Petra ja Tolvanen Merja Amk-opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi. Tutkimus suoritetaan haastattelemalla aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöitä, alkuarvioinnin sosiaalityöntekijöitä ja ohjaajia sekä neuvolan terveydenhoitajia. Haastattelu suoritetaan verkkovälitteisesti tai sähköpostitse.
3. Päätös	Myönnän luvan tutkimuksen suorittamiseen Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen aikuissosiaalityössä, lastensuojelun ennakoarvioinnissa sekä äitiys- ja lastenneuvolapalvelussa
4. Toimivalta	Johtoryhmä 14.3.2017 § 58.
5. Päätös asetettu yleisesti nähtäväksi, paikka ja aika	Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän kirjaamo 11.5.2020 klo 9.00 - 15.00.
6. Allekirjoitus	Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.
7. Lisätiedot	
8. Jakelu	Petra Turunen Merja Tolvanen Kirsi Kaskinen
9. Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimusohjeet liitteenä
10. Tiedoksianto	Päätös on annettu asianosaiselle tiedoksi sähköpostilla.

Oikaisuvaatimusohjeet**Liite***Oikaisuvaatimus-
oikeus*

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen). Oikaisuvaatimuksen voi tehdä myös kuntayhtymän jäsenkunta ja sen jäsen.

*Oikaisuvaatimus-
viranomainen*

Oikaisuvaatimusviranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään:
 Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän hallitus
 Osoite: Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän kirjasto
 Porrassalmenkatu 35–37, 50100 Mikkeli
 Faksi: 015 351 2505
 Sähköposti: kirjaamo@essote.fi

*Oikaisuvaatimus-
aika ja sen
alkaminen*

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Jäsenkuntien ja niiden jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Oikaisuvaatimusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun.

*Oikaisuvaatimuksen
sisältö ja toimittaminen*

Oikaisuvaatimuksen mukana tulee olla päätös, johon oikaisua vaaditaan sekä selvitys siitä päivästä, mistä oikaisuvaatimusta koskeva aika edellisen mukaan on luettava.

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Tarvittaessa oikaisuvaatimuksen tekijää on pyydettävä täydentämään vaatimusta.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

Postiosoite

Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä
 Porrassalmenkatu 35–37, 50100 Mikkeli

Käyntiosoite

Porrassalmenkatu 35–37,
 50100 Mikkeli
 P-rakennus (hallintokortteli)
 Kirjaamo 1 krs.

Yritystiedot

Y-tunnus 0825508-3
 Kotipaikka Mikkeli
 www.essote.fi

Yhteystiedot

Vaihde 015 3511
 (ma-pe 8.00–15.00)
 kirjaamo@essote.fi

Teemahaastattelukysymykset

Teema 1: Haasteet ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa?

- Mitä tapahtuu, kun prosessi ei toimi?
- Ovatko vastuut ja roolit selkeästi määritelty?
- Tuleeko asiakas kuulluksi prosessissa?
- Onko aikuissosiaalityön palveluvalikko lapsiperheen tukemiseen riittävä?

Teema 2: Vahvuudet ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa?

- Mitä tapahtuu, kun prosessi toimii?
- Onko ennakollisen lastensuojeluilmoituksen lomake selkeä/toimiva?
- Saako asiakas tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti?

Teema 3: Miten ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessia tulisi kehittää?

- toiveet ja kehitysideoita
- Voisiko prosessi muuttua siten, että e toteutuisi kokonaisuudessaan lastensuojelussa/alkuarvioinnissa?
- Ketä kuuluisi kehittäjäryhmään prosessin muutoksessa?

Teema 4: Monialainen yhteistyö ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessissa?

- Miten yhteistyö toimii eri toimijoiden välillä?
- Miten yhteistyöt tulisi kehittää?
- Miten monialainen yhteistyö käsitetään?
- Ketkä ovat tärkeimmät yhteistyötahot?
- Missä vaiheessa tehdään palvelutarpeenarviointi ja ketä siihen osallistuu?

Teema 5: Yleisiä havaintoja ja kokemuksia prosessista

- Onko prosessin kulku selvillä kaikilla työntekijöillä?
- Onko päätöksentekoprosessi selkeä?
- Pystyvätkö sosiaalityöntekijät näkemään toistensa kirjauksia?
- Kuka johtaa prosessia?

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen prosessi

- + Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään aina alkuarviointitiimille
- + Ennakolliseen lastensuojeluilmoitukseen johtavia syitä ovat mm. vanhemman vakava mielenterveysongelma, päihdeongelma, muu erityisen tuen tarve tai tuleva vapausrangaistus
- + Alkuarviointitiimi ottaa ilmoituksen vastaan ja sosiaalityöntekijä johtaa prosessia
- + Alkuarviointitiimi tekee ennakollisen lastensuojeluilmoituksen arvion
- + Alkuarviointitiimi aloittaa palvelutarpeenarvioinnin ja kutsuu verkoston koolle
- + Verkostossa sovitaan vastuut ja päätetään palveluista perheen tarpeen mukaisesti

Ohje päivitetty 8.10.2020

Ennakollinen lastensuojeluilmoitusprosessi alkuarviointiin

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus on tehtävä, jos ilmoitusvelvollisella on *perusteltua syytä epäillä*, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen. (Lastensuojelulaki 25 c §)

Kiireellisissä tapauksissa päivystävän sosiaaliviranomaisen on arvioitava viipymättä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kohteena olevien henkilöiden sosiaalipalvelujen tarve. Yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa voidaan arvioida myös välittömästi lapsen syntymän jälkeen tarvittavat sosiaalipalvelut. (Lastensuojelulaki 25 c §)

Raskausaikana perheen tarvitsemat sosiaalipalvelut, kuten asunnon järjestäminen, kiireellisen toimeentulotuen myöntäminen ja päihde- ja mielenterveyspalveluihin ohjaus tapahtuu aikuissosiaalityön kautta.

Perhesosiaalityön palveluita, kuten perhetyötä ja kotipalvelua voidaan myöntää tarpeen mukaan sosiaalihuoltolain perusteella.